

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Тернопільський національний економічний університет
Івано-Франківський інститут менеджменту
Кафедра обліку та фінансів

Григорчук Михайло Степанович
УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА
Спеціальність – 7.03050801 – фінанси і кредит
Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст»

Студент групи Фіс-51

М. С. Григорчук

(підпис)

Науковий керівник

к.е.н., доцент В. І. Данилишин

(підпис)

Дипломну роботу допущено

до захисту

«__» _____ 20__ р.

Зав. кафедри

(прізвище, ініціали)

(підпис)

Івано-Франківськ – 2012

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Сутність та роль капіталу в діяльності підприємства.....	9
1.2. Структура і класифікація основного капіталу підприємства.....	17
1.3. Механізм управління основним капіталом підприємства.....	28
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ В МП «ЛОТОС»	33
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства МП «Лотос».....	33
2.2. Фінансовий аналіз ефективності формування, використання та розподілу капіталу в діяльності МП «Лотос».....	36
2.3. Фінансове планування основного капіталу підприємства.....	58
Висновки до розділу 2.....	71
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	73
3.1. Пропозиції щодо вдосконалення управління капіталом підприємства.....	73
3.2. Фінансові заходи щодо покращення використання основного капіталу підприємства.....	78
3.3. Шляхи оптимізації структури капіталу підприємства.....	85
Висновки до розділу 3.....	88
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність теми. Необхідність дослідження фінансів малих підприємств зумовлена тим, що нині переважна більшість підприємств мають низьку ефективність господарської діяльності через високий рівень зносу основних фондів та обмеженість власних фінансових ресурсів для модернізації і технічного переозброєння виробництва. Тому особливе місце слід приділяти питанням пошуку шляхів залучення фінансових ресурсів та визначення напрямів підвищення ефективності їх використання.

Теоретичні та практичні аспекти функціонування фінансів підприємницьких структур розглядалися у працях вітчизняних вчених-економістів: В. Андрущенко, М. Білик, І. Бланка, А. Гальчинського, А. Даниленка, М. Коробова, В. Кравченка, О. Мозгового, В. Опаріна, Д. Полозенка, А. Поддєрьогіна, Г. П'ятаченка, В. Суторміної, О. Терещенка, В. Федосова та інших. На думку В.М. Суторміної управління фінансами корпорації є складовою загального управління, головною метою якого є зростання вартості капіталу. Фінансовому управлінню корпораціями надається особливе значення.

У широкому значенні слова під управлінням фінансами розуміють вироблення політики щодо формування капіталу корпорації та його розподілу, прийняття рішень відповідно до цієї політики, планування фінансової діяльності, складання й аналіз фінансової звітності, організація контролю за виконанням рішень. У вузькому значенні управління фінансами - це управління обмеженою сумою коштів і її витрачанням в умовах невизначеності ринкових відносин і ризику.

Позитивно оцінюючи результати досліджень названих авторів, необхідно зазначити, що в науковій літературі ще не знайшли належного відображення і вимагають подальшої розробки питання ролі фінансів підприємницьких структур у фінансовій системі держави, складу і структури

ресурсів, форм і методів залучення фінансових ресурсів у підприємницьку діяльність.

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин на ринкових засадах ведення господарства зумовив необхідність внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної системи.

Актуальність досліджуваної теми є безспірною у зв'язку з тим, що вдале управління ресурсною базою малого підприємства дає змогу визначити доцільність залучення ресурсів та раціональне їх розміщення в активні операції у поєднанні зі стратегією зниження ризику фінансової діяльності, а значить отримувати прибутки на належному рівні.

Метою дослідження дипломної роботи є дослідження комплексу методів управління процесами формування, розподілу й ефективного використання основного капіталу підприємства та аналіз альтернативних напрямків їх прибуткового розміщення.

В свою чергу для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **такі завдання:**

- 1) дослідити основи теоретичного управління основним капіталом підприємства;
- 2) проаналізувати аспекти управління основним капіталом в МП «Лотос»;
- 3) визначити напрями вдосконалення управління основним капіталом підприємства.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є МП «Лотос».

Предметом дослідження є основний капітал МП «Лотос».

Дипломна робота спрямована на дослідження проблеми раціонального використання фінансових ресурсів основного капіталу підприємства, розгляд зарубіжного та вітчизняного досвіду, надання рекомендацій з приводу вдосконалення методик та підходів до визначення найбільш прибуткового та найменш ризикованого розміщення ресурсів.

При написанні дипломної роботи вивчалися праці вітчизняних та зарубіжних економістів, законодавчо-нормативна база, балансовий звіт та звіт про фінансові результати.

Структурно робота складається з змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та роль капіталу в діяльності підприємства

Капітал за визначенням класичної економіки — один із факторів виробництва, усе те, що використовується для виробництва, але безпосередньо не споживається в ньому (за винятком повільної амортизації). На відміну від іншого фактора виробництва, землі й природних ресурсів, капітал складається з раніше виробленого продукту [14, 210].

Терміном капітал стали називати у період становлення капіталізму гроші, що їх підприємці вкладали в розвиток свого виробництва з метою отримання прибутку.

Капітал в економіці — це чинник виробництва у вигляді вартості, здатної приносити прибуток або збиток. Не слід ототожнювати капітал і будь-який засіб праці, який розглядається часто як фізичний капітал. Справа в тому, що даний засіб праці може стати капіталом (збільшувати або зменшувати свою вартість) тільки тоді, коли його власники вступають у певні відносини з власниками інших чинників виробництва. Ці відносини називаються економічними.

Додатковий капітал — сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість (це перевищення називають емісійний дохід).

Наприклад, візьмемо металорізальний верстат. Сам по собі він представляє купу заліза. Але, якщо його власник вступить у відносини з іншими людьми (найме робочу силу, знайде орендаря), то даний засіб праці почне зменшувати свою вартість за допомогою перенесення частини вартості на готовий продукт через знос устаткування, що виражається, наприклад, у формі регулярно одержуваного доходу (у разі пошуку орендаря). Таким чином, капітал — це не річ, не майно, а історично певні економічні

відносини з приводу речі: відношення з приводу зміни вартості, її капіталізації.

З позицій фінансового менеджменту капітал підприємства характеризує загальну вартість коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів. Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, впливає в першу чергу відзначити такі його характеристики:

1. Капітал підприємства є основним чинником виробництва.
2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, що приносять дохід.
3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників.
4. Капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості.
5. Динаміка капіталу підприємства є найважливішим барометром рівня ефективності його господарської діяльності [22, 117].

Розглянемо більш докладно окремі види капіталу підприємства відповідно до їх систематизації по основних класифікаційних ознаках.

1. По приналежності підприємству виділяють власний і позиковий види його капіталу. Власний капітал характеризує загальну вартість коштів підприємства, що належать йому на правах власності і використовуваних їм для формування визначеної частини його активів. Ця частина активів, сформована за рахунок інвестованого в них власного капіталу, являє собою чисті активи підприємства. Позиковий капітал характеризує приваблювані для фінансування розвитку підприємства на поворотній основі грошові кошти або інші майнові цінності. Усі форми позикового капіталу, використовуваного підприємством, являють собою його фінансові зобов'язання, що підлягають погашенню в передбачений термін [13, 168].

2. По цілям використання в складі підприємства можуть бути виділені наступні види капіталу: продуктивний, позичков і спекулятивний. Продуктивний капітал характеризує кошти підприємства, інвестовані в його

операційні активи для здійснення виробничо-збутової його діяльності. Позичковий капітал являє собою ту його частину, що використовується в процесі інвестування в грошові інструменти (короткострокові і довготермінові депозитні вклади в комерційних банках), а також у боргові фондові інструменти (облігації, депозитні сертифікати, вексели і т.п.) Спекулятивний капітал характеризує ту його частину, що використовується в процесі здійснення спекулятивних (заснованих на різниці в цінах) фінансових операцій (придбання деривативів у спекулятивних цілях і т.п.).

3. По формах інвестування розрізняють капітал у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, використовуваний для формування статутного фонду підприємства. Інвестування капіталу в цих формах дозволено законодавством при створенні нових підприємств, збільшенні обсягу їхніх статутних фондів.

4. По об'єкту інвестування виділяють основний і оборотний види капіталу підприємства. Основний капітал характеризує ту частину використовуваного підприємством капіталу, що інвестований в усі види його позаоборотних активів (а не тільки в основні засоби, як це часто трактується в літературі). Оборотний капітал характеризує ту його частину, що інвестована підприємством у його оборотні активи [23, 189].

5. За формою перебування в процесі кругообігу, тобто в залежності від стадій загального циклу цього кругообігу, розрізняють капітал підприємства в грошових, виробничих і товарної його формах.

6. По формах власності виявляють приватний і державний капітал, інвестований у підприємство в процесі формування його статутного фонду. Такий поділ капіталу використовується в процесі класифікації підприємств по формах власності.

7. По організаційно-правових формах діяльності виділяють наступні види капіталу: акціонерний капітал (капітал підприємств, створених у формі акціонерних товариств); пайовий капітал (капітал партнерських підприємств — товариств з обмеженою відповідальністю, командитних товариств і т.п.) і

індивідуальний капітал (капітал індивідуальних підприємств — сімейних і т.п.).

8. По характеру використання в господарському процесі в практиці фінансового менеджменту виділяють працюючі і непрацюючий види капіталу [26, 195].

Власний капітал показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Тривалий час у вітчизняній теорії та практиці питанню фінансування діяльності господарських структур за рахунок капіталу власників приділялась надзвичайно мала увага, оскільки за адміністративно-командної економіки державні підприємства в централізованому порядку наділялися статутним капіталом, який не міг бути змінений у результаті емісії (чи анулювання) корпоративних прав. Натомість домінуюча роль відводилася таким антиринковим методам фінансування підприємств, як бюджетні дотації, субсидії, субвенції [23, 187].

Сьогодні досить актуальним є питання переорієнтації підприємств на ринкові форми їх фінансування, однією з яких є мобілізація ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою. Спокусливим для фінансистів є те, що для залучення коштів на основі збільшення статутного капіталу не потрібні ні застава майна, ні гарантії третіх осіб; ресурси, вкладені у власний капітал підприємства, залишаються в його розпорядженні протягом довгострокового періоду.

Тим часом працівники фінансових служб підприємств, фінансові менеджери, бухгалтери, інші фахівці, які займаються практичною фінансовою роботою, стикаються зі значними труднощами при спробі використати вказаний метод фінансування. Для успішного здійснення операцій з власним капіталом підприємства та ефективного використання даної форми фінансування на практиці фінансистам слід оволодіти такими блоками питань:

- 1)- цілі, порядок та умови збільшення (зменшення) статутного і власного капіталу;
- 2)- резерви підприємства, їх види, значення та порядок формування;
- 3)- додатковий капітал: порядок його формування та використання;
- 4)- оподаткування операцій, пов'язаних зі збільшенням (зменшенням) статутного капіталу, додаткового капіталу, здійсненням реінвестицій у корпоративні права [36, 189].

Згідно із законодавством України на кожному підприємстві, заснованому у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю тощо, повинен бути сформований резервний (страховий) капітал. Розмір цього капіталу регламентується засновницькими документами, але він не може бути меншим за 25 % статутного капіталу підприємства. Для акціонерних товариств мінімальна величина резервного капіталу повинна становити 15 % акціонерного капіталу. Розмір щорічних відрахувань у резервний капітал також передбачається засновницькими документами, але не може бути меншим за 5 % суми чистого прибутку підприємств. Для порівняння: у Німеччині встановлена мінімальна межа сукупного обсягу резервів: капітальних і тих, що створені за рахунок прибутку. Згідно із Законом про акціонерні товариства (AktG) німецьким підприємствам для формування обов'язкових резервів слід спрямовувати двадцятку частину чистого прибутку. Такі відрахування потрібно здійснювати, поки обсяг сукупних резервів не досягне 10 % номінального капіталу товариства [31, 59]. Аналогічний порядок формування резервів діє у Швейцарії, з однією різницею, що мінімальний розмір обов'язкових резервів становить 20 % номінального капіталу. Цікавим є те, що створення обов'язкових резервів товариствами з обмеженою відповідальністю законодавствами розвинутих країн, як правило, не регулюється. Це є компетенцією учасників.

Резервний капітал (у вузькому розумінні) — це сума резервів, сформованих за рахунок чистого прибутку в розмірах, установлених

засновницькими документами підприємства та нормативними актами.

Резервний капітал може використовуватися на такі основні цілі:

- 1) покриття збитків суб'єкта господарювання;
- 2) виплата боргів у разі ліквідації підприємства;
- 3) виплата дивідендів (якщо величина резервів перевищує мінімально допустимий рівень);
- 4) інші цілі, передбачені законодавством чи засновницькими документами.

До формування мінімально необхідного розміру резервів їх можна використовувати лише для покриття збитків. Інформація про рух резервного капіталу міститься у Звіті про власний капітал підприємства. У цьому ж звіті відображається динаміка капітальних резервів.

До так званих капітальних резервів, тобто резервів, які створюються за рахунок капіталу власників (чи інших осіб), належить додатковий капітал. Джерелом формування зазначених резервів не є господарська діяльність підприємства. Поняття «Додатковий капітал» з'явилося у вітчизняній економічній практиці відносно недавно. Згідно з визначенням, яке наводиться у стандартах бухгалтерського обліку, додатковий капітал — це сума приросту майна підприємства, яка виникла в результаті переоцінки (індексації), безоплатно одержаних необоротних активів та від емісійного доходу. Вітчизняними нормативними актами не встановлено жодних обмежень щодо розмірів капітальних резервів.

Розрізняють додатковий вкладений капітал та інший додатковий капітал. Додатковий вкладений капітал характеризує суму емісійного доходу (різниця між продажною і номінальною вартістю первісно розміщених акцій), отриманого в результаті реалізації акціонерними товариствами власних корпоративних прав. До складу іншого додаткового капіталу належать такі складові:

- 1) інший вкладений капітал;
- 2) дооцінка (уцінка) необоротних активів;

3) вартість безкоштовно отриманих необоротних активів.

До іншого додаткового капіталу належить інший вкладений засновниками підприємств (крім акціонерних товариств) капітал, що перевищує статутний капітал, раніше внесений такими засновниками без прийняття рішення про зміну розміру статутного капіталу. На нашу думку, до додаткового капіталу слід відносити також капітальний дохід у вигляді різниці між номінальною вартістю викуплених та анульованих корпоративних прав та ціною викупу. Природа цього доходу є такою самою, як і емісійного доходу. Окрім цього, до додаткового капіталу доцільно зараховувати суму перевищення курсу емісії конвертованих облігацій над їх номінальною вартістю [31, 204].

До складу дооцінки (уцінки) необоротних активів відноситься сума дооцінки (уцінки) активів, яка проводиться у випадках, передбачених законодавством. Зазначимо, що дооцінку оборотних активів не можна розглядати як додатковий капітал підприємства, вона відображається за відповідними позиціями Звіту про фінансові результати.

До складу вартості безкоштовно отриманих необоротних активів включається вартість необоротних активів, безкоштовно одержаних підприємством від інших осіб. Вона вважається додатковим капіталом і зменшується на суму нарахованої амортизації, величина якої визнається доходом одночасно з її нарахуванням. Зауважимо, що безкоштовно отримані оборотні активи розглядаються як дохід підприємства і не можуть бути додатковим капіталом [23, 125].

Додатковий вкладений капітал та інший додатковий капітал здебільшого можна використовувати за такими основними напрямками:

- 1) на покриття балансових збитків, за умови, що на ці цілі використані всі інші джерела;
- 2) на збільшення статутного чи пайового капіталу;
- 3) на покриття різниці між фактичною собівартістю вилученого капіталу, який анулюється, та його номіналом.

До основних обмежень щодо використання додаткового капіталу слід віднести заборону його спрямування на збільшення статутного капіталу чи викуп власних корпоративних прав, якщо в балансі відображені непокриті збитки та недопустимість його розподілу з метою виплати дивідендів у грошовій формі.

До числа обов'язкових резервів, які повинні створюватися на підприємстві, належить резерв сумнівних боргів, який формується з метою покриття можливих збитків підприємства в результаті непогашення боржником сумнівної чи безнадійної дебіторської заборгованості. Нарахування суми резерву відображається у складі інших операційних витрат. Оскільки в результаті формування резерву сумнівних боргів зменшується чистий прибуток підприємства, опосередковано це впливає на розмір власного капіталу.

Сума дебіторської заборгованості підприємства відображається у звітності за чистою реалізаційною вартістю, яка відповідає різниці між сумою поточної дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) та резервом сумнівних боргів. Величина резерву сумнівних боргів може бути визначена за допомогою двох методів: виходячи з платоспроможності окремих дебіторів або на підставі класифікації дебіторської заборгованості. В першому випадку величина резерву визначається на підставі аналізу фактичного непогашення дебіторської заборгованості в попередніх періодах. Якщо резерв створюється на підставі класифікації дебіторської заборгованості, здійснюється групування дебіторської заборгованості за термінами її непогашення з установленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи, який визначається підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) за попередні звітні періоди. Зі збільшенням термінів непогашення дебіторської заборгованості коефіцієнт сумнівності зростає. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги)

відповідної групи на коефіцієнти сумнівності відповідної групи. Якщо ж безнадійною визнано поточну дебіторську заборгованість, не пов'язану з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), то така заборгованість списується з балансу з відображенням втрат у складі інших операційних витрат. У разі, якщо дебітор відшкодував підприємству суму боргу, раніше визнаного безнадійним і списаного за рахунок резерву сумнівних боргів, суму боргу необхідно відновити у резерві сумнівних боргів з одночасним відображенням такої суми у складі доходів звітного періоду [28, 119].

1.2. Структура і класифікація основного капіталу підприємства

Необхідною умовою правильного обліку й планування відтворення основних фондів підприємств є їхня класифікація. Найбільше економічне значення має видова класифікація, згідно з якою всі основні фонди за ознакою подібності їхнього функціонального призначення та натурально-речового складу розподіляються на певні види.

У практиці господарювання з метою спрощення обліку основних фондів до оборотних фондів відносять інструменти та інвентар зі строком експлуатації до одного року і вартістю до 100 одиниць національних грошей, а також усі спеціальні інструменти та пристрої, спеціальний одяг та взуття незалежно від строку використання й вартості.

Класифікація основних фондів використовується чинними системами бухгалтерського обліку та статистики. Для встановлення норм амортизаційних відрахувань і розрахунків щорічних амортизаційних сум застосовують укрупнену класифікацію, видокремлюючи три групи основних фондів:

перша — будівлі, споруди, їхні структурні компоненти й передавальні пристрої;

друга — автомобільний транспорт, меблі, побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, включаючи ЕОМ, інші машини

для автоматичного оброблення інформації, телефони, інше офісне обладнання;

третя — основні фонди, не включені до першої та другої груп.

Оскільки елементи основних фондів відіграють неоднакову роль у процесі виробництва, неабияке значення має поділ таких на дві частини: активну, яка безпосередньо бере участь у виробничому процесі і завдяки цьому забезпечує належний обсяг та якість продукції, і пасивну, що створює умови для здійснення процесу виробництва. До активної частини основних фондів відносять переважно робочі машини й устаткування, інструмент, вимірювальні та регулюючі прилади і пристрої, використовувану в автоматизованих системах управління технологічними процесами обчислювальну техніку, деякі технічні споруди — гірничі виробки шахт, газові й нафтові свердловини.

Співвідношення окремих видів (груп) основних фондів, виражене у відсотках до їхньої загальної вартості на підприємстві, визначає видову (технологічну) структуру використовуваних засобів праці. За інших однакових умов технологічна структура основних фондів є то прогресивнішою та ефективнішою, що більшою є в їхньому складі питома вага активної частини. Вона змінюється під впливом багатьох факторів. Найбільш суттєві з них такі:

- 1) виробничо-технологічні особливості підприємства;
- 2) науково-технічний прогрес і зумовлений ним технічний рівень виробництва;
- 3) ступінь розвитку різних форм організації виробництва;
- 4) відтворювальна структура капітальних вкладень у створення нових основних фондів;
- 5) вартість будівництва виробничих об'єктів і рівень цін на технологічне устаткування;
- 6) територіальне розміщення підприємства.

Щодо всієї сукупності промислових підприємств України, то в загальному обсязі основних фондів питома вага окремих їхніх видів протягом останніх років коливалась у межах: будівель і споруд — 45—47%; машин і устаткування — 40—42%, у тім числі робочих — 30—32%; транспортних засобів — 2,5—3%. На підприємствах і в організаціях аграрного сектора частка в загальній вартості сільськогосподарських виробничих основних фондів приблизно становила: будівель, споруд і передавальних пристроїв — 64—65%; силових і робочих машин і устаткування — 14—16%; робочої та продуктивної худоби — 10—12%; багаторічних насаджень — 5—6%; транспортних засобів — 3—4%. Загальна тенденція динаміки технологічної структури основних фондів характеризується поступовим збільшенням питомої ваги їхньої активної частини.

Основні фонди на підприємствах плануються та враховуються згідно з їх класифікацією в натуральному та вартісному (грошовому) вираженні. Обидва види обліку проводяться паралельно, доповнюючи один одного.

Підприємства визначають в натуральних показниках кількість засобів праці, які їм потрібні для забезпечення нормальної господарської діяльності. Облік основних фондів у натуральному обчисленні дозволяє здійснювати їх планування і аналіз їх використання, визначати виробничу потужність підприємства та виявляти ступінь ефективності використання виробничих площ.

Планування і облік основних фондів в натуральних показниках здійснюються на основі матеріалів інвентаризації основних фондів, паспортів підприємства, технічних паспортів окремих об'єктів обліку та карток пооб'єктного обліку.

Облік основних фондів в грошовому обчисленні є необхідним для визначення їх вартості, динаміки і структури – як в цілому, так і по групах для нарахування амортизації і характеристики процесу відтворення основних фондів, для розрахунку і аналізу показників ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств.

Оцінка основних фондів – це грошове вираження їхньої вартості.

У зв'язку з тим, що основні засоби функціонують у виробництві тривалий час, зношуються поступово, а умови їх відтворення постійно змінюються, існує кілька видів оцінки основних фондів: первісна вартість основних фондів з урахуванням зносу (залишкова); відновлена вартість основних фондів з урахуванням зносу.

Первісна вартість основних фондів – це сума витрат на виготовлення або придбання засобів праці, їх транспортування, монтаж та інші витрати, що пов'язані з введенням їх в дію. За цією вартістю основні фонди ураховуються на балансі підприємства протягом усього терміна їх служби. Недоліками цього методу оцінки вартості основних фондів є вираження її у змішаних цінах (цінах різних років), а також те, що цей метод не відображає ступінь зносу основних фондів.

Залишкова вартість основних фондів являє собою різницю між первісною вартістю та сумою зносу. Залишкова вартість показує у змішаних цінах ту частину вартості основних фондів, яка на даний час збереглася в них і яка буде перенесена на вироблену продукцію в майбутніх періодах.

Відновлена вартість основних фондів – це вартість їх відтворення або придбання в умовах і за цінами даного року. Необхідність розрахунку відновленої вартості основних фондів пов'язана з тим, що в умовах тривалого використання засобів праці і високих темпів інфляції первісна вартість основних фондів перестає відповідати її реальної оцінки. Відновлена вартість основних фондів може бути отримана тільки в результаті їх переоцінки. Недоліком цього методу оцінки вартості основних фондів є те, що вона не показує величину їх зносу.

Відновлена вартість основних фондів з урахуванням їх зносу відображає величину вартості засобів праці, яка ще не перенесена на вироблену продукцію, але яка обчислена в цінах року їх переоцінки. Економічне значення цього методу полягає в тому, що він дозволяє визначити фактичну вартість діючих основних фондів і темпи їх росту,

порівнювати обсяги основних фондів окремих підприємств і галузі, надає ставлення про галузеву будову основних фондів та їх розміщення на території держави.

Балансова вартість групи основних фондів підприємства на початок розрахункового року (БВ) обчислюється за формулою

$$\text{БВоф} = \text{БВо} + \text{Вноф} + \text{Вкр} + \text{Врек} - \text{Вв} - \text{АВо}, \quad (1.1)$$

де БВо — балансова вартість групи основних фондів на початок року, що передував звітному;

Вноф — витрати на придбання нових основних фондів;

Вкр—вартість здійснення капітального ремонту основних фондів;

Врек — витрати на реконструкцію виробничих приміщень і модернізацію устаткування;

Вв — вартість виведених з експлуатації основних фондів протягом року, що передував звітному;

АВо — сума амортизаційних відрахувань, нарахованих у році, що передував звітному.

Для визначення первісної (балансової) вартості виробничих основних фондів на початок наступного за звітним року потрібно враховувати абсолютні величини введення в дію та вибуття протягом звітнього року, оскільки останні мають діяти (не діяти) протягом усього наступного року незалежно від дати введення чи вибуття основних фондів у звітному році

На підприємстві, враховуючи характер основних господарських операцій та особливості його діяльності, всі активи поділяються на оборотні та необоротні. Активи, метою формування яких не є реалізація чи споживання протягом будь-якого часу, що настає раніше і визначається:

1) або тривалістю операційного циклу;

2) або в межах дванадцяти місяців з дати використання; класифікуються як необоротні.

У виробничій господарській діяльності операційний цикл – це проміжок часу між придбанням матеріалів і сировини для виробництва та зарахуванням виручки за реалізовані, вироблені з них товари (продукцію, роботи, послуги).

Необоротні активи підприємства – це сукупність матеріально-фінансових ресурсів, що використовуються в його господарській діяльності у своїй натуральній формі тривалий час (більше року) і мають значну вартість окремого об'єкта, а також довгострокове відчуження майна в підприємницьку діяльність інших суб'єктів господарювання.

Майно, що знаходиться у необоротних активах, може бути на підприємстві у формі: основних засобів, нематеріальних активів, незавершених капітальних вкладень (капітальних інвестицій), довгострокових фінансових інвестицій, довгострокових активів у розрахунках, відстрочених податкових активів, негативного гудвілу та інших необоротних матеріальних активів.

Основні засоби – сукупність матеріально-речових цінностей (засобів праці), що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері, а їх вартість переноситься конкретною працею, частинами в міру спрацювання на вартість виготовленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг або витрат обігу при реалізації товарів.

З метою визначення прибутку для оподаткування під терміном “основні фонди” слід розуміти матеріальні цінності, що використовуються у господарській діяльності підприємства протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.

В господарській діяльності підприємств до основних засобів належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Не належать до основних засобів інші необоротні матеріальні активи, зокрема:

- 1) предмети терміном служби менше одного року;
- 2) тимчасові (нетитульні) споруди, пристосування і пристрої, витрати на зведення яких включаються до собівартості будівельно-монтажних робіт;
- 3) інвентарна тара для зберігання товарно-матеріальних цінностей на складах або для здійснення технологічних процесів;
- 4) предмети, призначені для видачі напрокат;
- 5) молодняк тварин і тварини на відгодівлі, птиця, кролі, хутрові звірі, сім'ї бджіл, а також піддослідні тварини;
- 6) багаторічні насадження, що вирощуються в розсадниках як посадочний матеріал.

Необхідною умовою правильного використання та відтворення основних засобів є їх класифікація за такими ознаками:

1. Функціональне призначення (натурально-речовий склад).

1.1. Будинки (будинки виробничо-господарського, соціально-культурного призначення та зайняті органами управління).

1.2. Споруди (об'єкти, що виконують технічні функції – дороги, мости, водокачки тощо).

1.3. Передавальні пристрої (об'єкти трансформації, перетворення і передачі енергії та для переміщення речовин – лінії електропередач, трубопроводи).

1.4. Машини та обладнання:

- а) силові машини та обладнання (об'єкти, що виробляють теплову енергію та перетворюють різного роду енергію у механічну);
- б) робочі машини та обладнання (об'єкти, що призначені для механічного, термічного та хімічного впливу на предмет праці);
- в) вимірювальні прилади (водоміри, вольтметри, касові апарати тощо);
- г) регулюючі прилади та пристрої (лінійні пристрої диспетчерського контролю, пульти автоматичного управління тощо);
- д) лабораторне обладнання (мікроскопи, витяжні шафи тощо);
- е) обчислювальна техніка (електронно-обчислювальні, керуючі та аналогові машини тощо);
- є) медичне обладнання;
- ж) комп'ютерна техніка та її комплектуючі (комп'ютери, монітори тощо), вартість яких за одиницю чи комплект є вищою за 500 грн;
- з) інші машини та обладнання (телефони, факси, копіювальна техніка тощо).

1.5. Транспортні засоби (всі види засобів пересування, які призначені для переміщення людей і вантажів).

1.6. Інструмент (механічні та немеханічні знаряддя праці).

1.7. Виробничий інвентар та приладдя (предмети, які служать для полегшення виробничих операцій – робочі столи, верстати, стелажі тощо).

1.8. Господарський інвентар (предмети конторського та господарського облаштування).

1.9. Робоча та продуктивна худоба.

1.10. Бібліотечний фонд (наукова, художня та навчальна література, спеціальні види літератури та інші видання незалежно від вартості окремих екземплярів книг).

1.11. Інші основні засоби (багаторічні насадження, капітальні затрати на покращення земель, документація з типового проектування).

2. Формування інформації про основні засоби підприємства.

— Земельні ділянки

а) Капітальні витрати на поліпшення земель

б) Будинки та споруди

в) Машини та обладнання

г) Транспортні засоби

д) Інструменти, прилади та інвентар

е) Робоча і продуктивна худоба

є) Багаторічні насадження

ж) Інші основні засоби

3. Роль в процесі господарської діяльності.

а) Активні (безпосередньо беруть участь у виробничому процесі).

б) Пасивні (створюють умови для здійснення процесу виробництва).

4. Сфера використання.

а) Виробничі (беруть участь у процесі виробництва і переносять свою вартість на вироблений продукт).

б) Невиробничі (використовуються у невикробничій сфері підприємства).

З метою визначення прибутку для оподаткування під терміном “невиробничі фонди” слід розуміти капітальні активи, які не використовуються в господарській діяльності підприємства. Відтворюються вони за рахунок прибутку, який залишається підприємству.

Вартість основних засобів на підприємстві формується за рахунок витрат на придбання, доставку, встановлення, державну реєстрацію, самостійне спорудження і виготовлення, ремонт (якщо вартість перевищує 5 % балансової вартості основних засобів на початок звітнього року), страхування господарських операцій тощо. Сума цих витрат складає первісну вартість окремих об'єктів основних засобів.

Первісна балансова вартість основних засобів показує їх вартість на момент введення в експлуатацію і обчислюється:

$$P_v = C(C_p) + V_d + V_y \quad (1.1)$$

де P_v – первісна вартість основних засобів; $C(C_p)$ – ціна придбання об'єктів (повна собівартість виготовлення); V_d – витрати на доставку до місця експлуатації; V_y – витрати на установку і монтаж по введенню в експлуатацію.

Податок на додану вартість бере участь у формуванні первісної вартості основних засобів наступним чином:

а) суми податку на додану вартість, сплачені (нараховані) підприємством у звітному періоді у зв'язку з придбанням (спорудженням) основних засобів, що підлягають амортизації, включаються до складу податкового кредиту такого звітного періоду, незалежно від строків введення в експлуатацію основних засобів;

б) у разі, коли підприємство здійснює операції з продажу товарів (робіт, послуг), що звільнені від оподаткування або не є об'єктом оподаткування, суми податку, сплачені (нараховані) у зв'язку з придбанням основних засобів, що підлягають амортизації, відносяться відповідно на збільшення вартості основних засобів і до податкового кредиту не включаються;

в) у разі, коли виготовлені та/або придбані основні засоби частково використовуються в оподатковуваних операціях, а частково ні, до суми податкового кредиту включається та частка сплаченого (нарахованого) податку, яка відповідає частці їх в оподатковуваних операціях звітного періоду;

г) у разі, коли підприємство придбає основні засоби, вартість яких не підлягає амортизації, податки, що сплачені у зв'язку з таким придбанням, відшкодовуються за рахунок власних джерел і до складу податкового кредиту не включаються.

Підприємство має право застосовувати щорічну індексацію вартості основних засобів на коефіцієнт індексації, який визначається за формулою:

$$K_i = (I_\phi - 10) : 100 \quad (1.2)$$

де K_i – коефіцієнт індексації; I_ϕ – індекс інфляції, за результатами якої проводиться індексація. Якщо значення K_i не перевищує одиниці, індексація не проводиться.

Основні засоби, що використовуються підприємством у господарській діяльності, можуть формуватися на принципах оперативного і фінансового лізингу (оренди).

Оперативний лізинг (оренда) передбачає передачу орендарю права користування основними засобами на строк, що не перевищує строку їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких основних засобів їх власнику після закінчення строку дії лізингової (орендної) угоди.

Фінансовий лізинг (оренда) передбачає придбання орендодавцем за замовленням орендаря основних засобів з подальшим їх переданням у користування орендарю на строк, що не перевищує строку повної амортизації таких основних засобів з обов'язковою подальшою передачею права власності на такі основні засоби орендарю.

2. Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

В господарській діяльності підприємства інформація про нематеріальні активи формується щодо кожного об'єкта за такими групами:

- права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо);
- права користування майном (право користування земельною ділянкою, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо);
- права на знаки для товарів і послуг (товарні знаки, торгові марки, фірмові назви тощо);
- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорт рослин, породи тварин, ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо);
- авторські та суміжні з ними права (право на літературні та музичні твори, програми для ЕОМ, бази даних тощо);
- гудвіл – перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів та зобов'язань на дату придбання;
- інші нематеріальні активи (право на провадження діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо).

В процесі їх формування на підприємстві виникають витрати на придбання, виготовлення і доведення до стану, в якому вони придбані для використання відповідно до визначеної мети.

1.3. Механізм управління основним капіталом підприємства

Для визначення потреби у прирості необоротних активів у випадку їх розширеного відтворення аналізуються:

- 1.необхідні додаткові площі та потужності для збільшення обсягів господарської діяльності;
- 2.залишок необоротних активів на початок планового періоду;
- 3.планове вибуття необоротних активів у зв'язку з їх фізичним та моральним зносом.

При цьому залучити в достатньому обсязі інформацію про ціну ресурсів та облікові оцінки виробничих засобів, так як в практиці фінансового менеджменту приріст необоротних активів завжди визначається лише у вартісних показниках.

Управління необоротними активами здійснюється по таким етапам: спочатку проводиться аналіз складу; структури необоротних активів; сутність їх придатності; інтенсивності оновлення та ефективності використання. З цією метою визначаються наступні показники:

1. Коефіцієнт участі операційних необоротних активів в загальній сумі активів підприємства:

K_u – коефіцієнт участі операційних необоротних активів в зазначеній сумі активів підприємства.

$$K_u = \frac{BA_c}{BA_c + OA_c}, \text{ де} \quad (1.3)$$

BA_c – середня вартість операційних необоротних активів.

OA_c – середня вартість оборотних активів.

Визначений коефіцієнт розраховується в динаміці. Якщо при порівнянні зазначення цього коефіцієнта збільшується, то це позитивно характеризує роботу підприємства, якщо навпаки – негативно.

2. Коефіцієнт зносу:

$$K_z = \frac{Z_k}{BA_c}, \text{ де} \quad (1.4)$$

K_z – коефіцієнт зносу необоротних активів на кінець аналізованого періоду.

Z_k – сума зносу. BA_c – середня вартість необоротних активів.

Даний коефіцієнт характеризує сутність фізичного зносу необоротних активів. Цей показник розраховується в динаміці. Збільшення коефіцієнту зносу звітного періоду у порівнянні з минулим періодом негативно характеризує роботу підприємства, а зменшення – навпаки позитивно.

3. Коефіцієнт придатності необоротних активів:

$$K_{\pi} = \frac{BA_{\text{з}}}{BA_{\text{п}}}, \text{ де} \quad (1.5)$$

K_{π} – коефіцієнт придатності необоротних активів. $BA_{\text{з}}$ – залишкова вартість необоротних активів. $BA_{\text{п}}$ – первісна вартість необоротних активів.

Зростання цього показника в динаміці позитивно характеризує роботу підприємства, а зменшення, навпаки – негативно.

4. Період обороту необоротних активів:

$$П_{\sigma} = \frac{BA_{\text{с}}}{З_{\text{с}}}, \text{ де} \quad (1.6)$$

$П_{\sigma}$ – період обороту необоротних активів; $BA_{\text{с}}$ – середня вартість необоротних активів; $З_{\text{с}}$ – середня сума зносу необоротних активів.

Зазначений показник розраховується в динаміці. Збільшення цього показника в звітному періоді у порівнянні з минулим періодом позитивно характеризує роботу підприємства, зменшення, навпаки – негативно.

5. Коефіцієнт рентабельності:

$$K_{\rho} = \frac{\Pi_{\text{г}}}{BA_{\text{с}}}, \text{ де} \quad (1.7)$$

K_{ρ} – коефіцієнт рентабельності необоротних активів;

Пч – чистий прибуток підприємства.

ВAc – середня вартість необоротних активів.

На основі проведеного аналізу визначається оптимальна сума необоротних активів в плановому періоді за формулою:

$$BA_{\text{O}} = (BA_{\text{K}} - BA_{\text{H}}) \cdot (1 + \Delta KBA) \cdot (1 + \Delta KOP) , \text{ де} \quad (1.8)$$

BAo – оптимальна сума необоротних активів;

BAk – вартість необоротних активів, які використовуються на кінець звітного періоду;

BAh – вартість необоротних активів, які не використовуються у виробничому процесі на кінець звітного періоду;

KBA – приріст коефіцієнту використання необоротних активів у звітному періоді;

KOP – коефіцієнт приросту обсягу реалізації продукції у плановому періоді.

Таким чином, фінансовий менеджер повинен забезпечувати ефективне використання грошових коштів, пов'язаних з придбанням, реконструкцією, розширенням та технічним переоснащенням необоротних активів.

Висновки до розділу 1

Сформовані на початку господарської діяльності підприємства необоротні активи потребують постійного управління ними.

Основними задачами управління необоротними активами є:
визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій та розширеній основі;

1. визначення потреби в нарощенні необоротних активів для розширення обсягів виробництва;

2. визначення можливих способів розширення основних виробничих засобів (нове будівництво, розширення, конструкція, технічне переоснащення)

3. забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та матеріальних активів;

4. формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізація їх структури.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ В МП «ЛОТОС»

2.1. Організаційна економічна характеристика підприємства МП «Лотос»

Підприємство МП «Лотос», з'явилося на ринку України в вересні 2006 року.

Місцезнаходження підприємства МП «Лотос» (офіс і склад): 73000, місто Івано-Франківськ, вул. Дністровська, 61.

Організаційно-правовий статус оптового підприємства МП «Лотос» - мале підприємство. Статутний фонд товариства становить 2,7 тис. грн.

Метою діяльності МП «Лотос» є отримання прибутку.

Завдання підприємства: здійснення підприємницької діяльності для насичення внутрішнього ринку України товарами народного споживання через оптовий і роздрібний продаж.

Галузь діяльності товариства - оптова торгівля недержавних організацій (код 71130).

Види діяльності «МП Лотос» за Класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД) визначено у Статистичній довідці, виданій Головним управлінням статистики у місті Івано-Франківськ, це (код 01.11): оптова торгівля; роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах без переваги продовольчого асортименту; роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно з продовольчим асортиментом; консультування з питань інформатизації.

Роздрібну торгівлю товариство здійснює через роздрібний магазин, що знаходиться у ТЦ „Оазис" (1 поверх) за внутрішньою адресою вул. Дністровська, 15. На додаток до цього підприємство здійснює роздрібний продаж продовольчих товарів, але дана діяльність не є предметом дослідження.

Діяльність «МП Лотос» регламентують Установчий договір та Статут. Установчий договір підписувався при створенні товариства. Він регулює взаємовідносини власників, їх права та обов'язки. Статут - головний документ на підприємстві. Він регулює усі ключові напрями діяльності товариства. До Статуту підприємства можуть вноситись зміни. Найчастіше зміни вносяться з приводу збільшення статутного капіталу та емісії цінних паперів. Внесення змін - складний тривалий процес, тому в Статуті «МП Лотос» вказано поряд з наявними і ті види діяльності, які будуть здійснюватись у майбутньому, або можуть здійснюватись.

Іншим обов'язковим документом «МП Лотос» є Свідоцтво про державну реєстрацію, що підтверджує реєстрацію підприємства у Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (ЄДРПОУ). Відповідний код підприємства 01552492. Відповідно до Свідоцтва платника податків товариство є платником податків на загальних засадах, тобто платником податку на додану вартість. Основна фінансова ціль, яка була перед підприємством у поточному 2011 році, полягає у збільшенні прибутку на 4%. Це заплановано зробити за рахунок економії на витратах та структурних змінах. Проведений фірмою фінансовий аналіз показав, що показники, які характеризують ліквідність, платоспроможність, прибутковість, використання основного та оборотного капіталу знаходяться в межах прийнятних значень, але свідчать про необхідність фінансового оздоровлення та змін. «МП Лотос» проводить фінансовий аналіз своєї діяльності один раз у квартал, щорічно складає бюджет витрат і доходів.

Для виконання своїх функцій з управління фінансовими ресурсами і контролю за їх раціональним використанням фінансова служба підприємства виконує необхідні розрахунки й на їх основі вносить обґрунтовані пропозиції керівництву підприємства про розподіл наявних фінансових ресурсів між виробничими структурними підрозділами (цехи, дільниці, бригади основного і допоміжного виробництва), функціональними службами (відділи матеріально-технічного постачання, збуту, головного механіка, головного

технолога тощо); розробляє поточні та оперативні фінансові плани та інші планово-фінансові документи; вишукує резерви збільшення прибутку й надходження інших фінансових ресурсів для забезпечення потреб підприємства у коштах на фінансування виробництва, капітальних вкладень, соціально-культурних потреб; здійснює контроль за виконанням показників фінансового плану підрозділами й підприємством у цілому, а також за недопущенням використання фінансових ресурсів на непродуктивні витрати; організовує партнерські відносини з комерційними банками; здійснює оперативний контроль за надходженням грошових коштів у ході реалізації підприємством своєї продукції, послуг, за своєчасним вирішенням суперечок у сфері розрахунків з покупцями та постачальниками; забезпечує всю роботу по виконанню фінансових зобов'язань підприємства перед державним бюджетом щодо внесення податків, інших (неподаткових) платежів, перед позабюджетними фондами, банками, постачальниками сировини, матеріалів і послуг, робітниками і службовцями (заробітна платня, виплати соціального страхування тощо); разом з іншими економічними (відділи планово-економічний, праці і заробітної плати), виробничими і технічними підрозділами комплексно аналізує господарсько-фінансову діяльність підприємства та його окремих структурних підрозділів, у процесі чого виявляються причини невиконання планів і завдань з виробництва продукції, її собівартості, валових доходів і валових витрат, прибутку, причини й винуватці непродуктивних витрат і витрат, що призводять до збитків і зниження рентабельності роботи підприємства, намічаються шляхи подолання цих причин; бере активну участь у заходах, спрямованих на запровадження внутрішнього комерційного розрахунку на підприємстві, колективного підряду в цехах, відділах та інших службах; вивчає стан фінансового ринку країни й регіону для планування і прийняття рішень в інвестиційній сфері (емісія і придбання акцій, облігацій, інших цінних паперів, залучення банківських кредитів тощо).

2.2. Фінансовий аналіз ефективності формування, використання та розподілу капіталу в діяльності МП «Лотос»

Інформаційними джерелами для аналізу капіталу підприємства є баланс підприємства, форма1, а також примітки до фінансової звітності, форма5. При аналізі акціонерних товариств можна також використовувати примітки до фінансової звітності, яка подається до Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку згідно з Положенням про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій [4, 117].

Аналіз капіталу підприємства здійснюється на основі агрегованого балансу підприємства та Структури і динаміки короткострокових зобов'язань.

Аналіз капіталу підприємства передбачає проведення аналізу складу капіталу та його структури, зміни складових капіталу і джерел його формування [17, 93].

Основними методами аналізу капіталу є вертикальний і горизонтальний методи, які застосовуються до аналізу балансу, а також метод фінансових коефіцієнтів.

Основні питання, які необхідно з'ясувати при аналізі капіталу підприємства:

1. Загальна оцінка структури капіталу.
2. Аналіз складу і динаміки позикових коштів.
3. Аналіз джерел капіталу підприємства.
4. Аналіз основних коефіцієнтів, що характеризують стан капіталу підприємства.

Структура пасивів балансу

При аналізі джерел формування майна підприємства повинні бути розглянуті абсолютні і відносні зміни у власних і позикових коштах підприємства.

Перевага короткострокових джерел у структурі позикових засобів є негативним фактом, що характеризує погіршення структури балансу і підвищення ризику втрати фінансової стійкості [3, 59].

Стабільність фінансового положення підприємства в значній мірі залежить від того наскільки раціонально та правильно підприємство вкладає свої фінансові ресурси в активи. В процесі функціонування підприємства і величина активів і їх структура постійно зазнають якісь зміни. Найбільш загальне уявлення про зміни, які мають місце в структурі засобів та їх джерел, а також динаміку цих змін можна отримати за допомогою вертикального і горизонтального аналізу звітності.

Вертикальний аналіз показує структуру засобів підприємства та його джерел. Є дві причини, що обумовлюють необхідність і доцільність проведення такого аналізу: з одного боку - перехід до відносних показників дозволяє проводити міжгосподарські порівняння економічного потенціалу і результатів діяльності підприємств, які відрізняються по величині використовуваних ресурсів і інших об'ємних показників; з іншого боку - відносні показники деякою мірою згладжують негативний вплив інфляційних процесів, що можуть істотно спотворювати абсолютні показники фінансової звітності і тим самим затрудняти їхнє зіставлення в динаміку. Вертикальному аналізу можна піддати або вихідну звітність, або модифіковану звітність.

Горизонтальний аналіз звітності полягає в побудові однієї чи декількох аналітичних таблиць, у яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами росту (зниження). Як правило, беруться базисні темпи росту за суміжні періоди (роки), що дозволяє аналізувати не тільки зміни окремих показників, але і прогнозувати їхні значення.

Аналіз фінансових результатів підприємства за 2009-2011 роки можемо побачити у додатку 1.

Таблиця 2.1

Основні техніко-економічні показники діяльності МП «Лотос» за 2009-2011 рр.

№з/п	Показник	За 2009 рік	За 2010 рік	За 2011 рік	Абсолютне відхилення	
					Лінійне	Базове
1	Темп приросту активів, %	1,90	2,12	-0,19	-2,31	-2,09
2	Темп приросту власного капіталу, %	7,50	8,42	39,56	31,14	32,06
3	Темп приросту виручки від реалізації, %	3,20	5,07	11,56	6,49	8,36
4	Дохід від реалізації, тис. грн	657,72	691,08	771,00	79,92	113,28
5	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	548,10	575,90	642,50	66,60	94,40
6	Кількість персоналу, чол..	11,00	11,00	11,00	0,00	0,00
7	Фонд оплати праці, тис. грн	97,02	98,54	101,31	2,77	4,29
8	Продуктивність праці на 1 особу, тис. грн\чол	59,79	62,83	70,09	7,27	10,30
9	Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	10,20	7,90	1220,55	1212,65	1210,35
10	Фондовіддача	0,02	0,01	1,90	1,89	1,88
11	Середні залишок оборотних коштів, тис.	33,70	47,10	68,20	21,10	34,50

	грн					
12	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	12,83	9,56	7,83	-1,73	-5,00
13	Середньорічна вартість активів, тис. грн	2463,90	2490,00	2513,75	23,75	49,85
14	Власний капітал, тис. грн	1489,10	1551,80	1933,85	382,05	444,75
15	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	432,50	450,50	534,00	83,50	101,50
16	Прямі матеріальні витрати, тис. грн	299,88	309,96	373,79	63,83	73,91
17	Частка прямих матеріальних витрат в собівартості	0,69	0,69	0,70	0,01	0,01
18	Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн	0,79	0,78	0,83	0,05	0,04
19	Валовий дохід, тис. грн	1096,20	1151,80	1315,20	163,40	219,00
20	Прибуток, тис. грн	115,60	125,40	138,70	13,30	23,10

Таблиця 2.2

Аналіз показників ринкової стійкості «МП Лотос» за 2009-2011 рр.

№з\п	Коефіцієнт	Період			Абсолютне відхилення	
		2009	2010	2011	Лінійне	Базове
1.	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,60	0,64	0,90	0,3	0,3
2.	Коефіцієнт фінансової залежності	0,40	0,36	0,10	-0,3	-0,3
3.	Плече фінансового важеля	0,65	0,56	0,11	-0,4	-0,5

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки фінансового кредиту в 2010 році

Вид кредиту	На поч.року	На кінець року	Відхилення	Відхилення відносне, %
Довгострокові кредити	38	38	0	0
Короткострокові	200	162	-38	-19
Загальна сума кредитів	238	200	-38	-16

Таблиця 2.4

Аналіз фінансових результатів «МП Лотос» за 2009-2011 рр.

Показник	За даними звітності , тис.грн.			Абсол. відхил		Відносне відхил.%	
	2009	2010	2011	Лінійне	Базове	Лінійне	Базове
Дохід	657,72	691,08	771	79,9	113,3	111,6	117,2
Непрямі	109,62	115,18	128,	13,3	18,9	111,6	117,2

податки			5				
Чистий дохід	548,1	575,9	642,5	66,6	94,4	111,6	117,2
Інші звичайні доходи	0	0	30,2	30,2	30,2		
Разом чисті доходи	548,1	575,9	672,7	96,8	124,6	116,8	122,7
Матеріальні витрати	299,9	310,0	373,8	63,8	73,9	120,6	124,6
Витрати на оплату праці	70,1	71,2	73,2	2,0	3,1	102,8	104,4
Відрахування на соціальні заходи	26,9	27,3	28,1	0,8	1,2	102,8	104,4
Амортизація	4,2	4,6	20,1	15,5	15,9	437,0	478,6
Інші операційні витрати	5,8	7,2	2,6	-4,6	-3,2	36,1	44,8
Інші звичайні витрати	0	0	1,5	1,5	1,5		
Податок на прибуток	25,6	30,2	31,9	4,5	9,1	114,9	135,5
Разом витрати	432,5	450,5	534	83,5	101,5	118,5	123,5
Чистий прибуток	115,6	125,4	138,7	13,3	23,1	110,6	120,0

Аналіз фінансових результатів «МП Лотос» показав, що прибуток підприємства з кожним роком збільшується. Так за досліджуваний період він збільшився на 23,1 тис. грн., в т.ч. за останній рік на 13,3 тис. грн. і в 2010 році склав 138,7 тис. грн.

Характеристика основних показників використання затрат на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг).

Таблиця 2.5

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності

Назва показника	2008 р.	2009 р.	2010 р.	Рекомендоване значення
1. Величина власних оборотних коштів (робочий, функціонуючий капітал)	6269,4	5225,3	21883,5	>0, збільшення
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,803	0,06	1,19	>0,2
3. Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	2,875	1,572	3,970	>1
4. Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття)	3,354	1,765	4,134	>2
5. Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	0,710	0,592	0,078	Збільшення
6. Частка оборотних коштів в активах	0,670	0,633	0,795	-
7. Частка запасів в поточних активах	0,143	0,109	0,040	-
8. Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	4,916	3,959	18,93	>0,5

Логіка обчислення коефіцієнту поточної ліквідності (покриття) полягає в тому, що підприємство погашає поточні зобов'язання за рахунок поточних активів. Він дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки

гривень поточних активів підприємства припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Оскільки поточні активи перевищують поточні зобов'язання, то підприємство може розглядатися як успішно функціонуюче. Станом на кінець 2010 р. значення коефіцієнту становило приблизно 4, тобто на підприємстві на 1 гривню поточних зобов'язань припадало 4 гривні поточних активів.

Цінність результатів горизонтального аналізу істотно знижується в умовах інфляції. Проте ці дані можна використовувати в міжгосподарських порівняннях.

Горизонтальний і вертикальний аналізи взаємодоповнюють один одного, тому на практиці нерідко будують аналітичні таблиці, що характеризують як структуру, так і динаміку окремих показників бухгалтерської форми. Ці види аналізу ціняться при міжгосподарських порівняннях, тому що дозволяють порівнювати звітність зовсім різних за родом діяльності й обсягам виробництва підприємств.

На основі проведеного горизонтального і вертикального аналізу «МП ЛОТОС» можна зробити висновки (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз структури та динаміки балансу МП «ЛОТОС» за 2011р.

Показник	На початок року (тис. грн.)	На кінець року (тис. грн.)	Структурний		Зміни (%)	Відхилення	
			аналіз початок (%)	на року		аналіз кінець (%)	на року
1	2	3	4	5	6	7	8
АКТИВ							
Грошові кошти	113	372	0,55	0,28	-0,27	259	229,2
Оборотні активи ВСЬОГО	11682	13825	57	10,5	-46,49	2143	18,34
в т.ч.: - Дебіторська заборгованість	2943	3532	14,36	2,68	-11,68	589	20,01
- Запаси ТМЦ	8739	10289	42,64	7,82	-34,82	1550	17,74
- Інші оборотні активи	0	0	0	0	0	0	0
Витрати майбутніх періодів	16	12	0,08	0,01	-0,07	-4	-25
Основні засоби	8274	114852	40,37	87,27	49,9	106578	1288,11
Немат.активи, та інші необоротні активи	183	194	0,89	0,5	-0,75	11	6,01

БАЛАНС	20495	131605	100	100	0	111110	542,13
Дохід (виручка) від реалізації продукції	28130	41506	-	-	-	13376	47,55
ПАСИВ							
Кредиторська заборгованість	2649	3243	12,93	2,46	-10,46	594	22,42
Короткості. кредити банків	361	408	1,76	0,31	-1,45	47	13,02
Інші короткострокові зобов'язання	0	0	0	0	0	0	0
Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0	0	0
Статутний капітал	2284	2284	11,14	1,74	-9,41	0	0
Резервний капітал	401	461	1,96	0,35	-1,61	60	14,96
Нерозподілений прибуток	892	815	4,35	0,62	-3,73	-77	-8,63
Інші постійні зобов'язання	31533	32583	67,86	94,52	26,66	1050	3,33
БАЛАНС	20495	131605	100	100	0	111110	542,13

Таблиця 2.8

Найпоширеніші показники оцінки фінансового стану підприємства

№	Показник	Методологія розрахунку	Економічний зміст показника	Нормативне значення
Показники оцінки майнового стану				
1.	Сума наявних коштів	Підсумок балансу	Узагальнена вартісна оцінка активів (майнового потенціалу) підприємства	зростання
2.	Питома вага активної частини основних засобів	Частка вартості активної частини основних засобів у первинній їх вартості	Питома вага активної частини основних засобів	зростання
3.	Коефіцієнт зносу	Відношення суми зносу до первинної вартості основних засобів	Характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості	зменшення
4.	Коефіцієнт придатності	Відношення залишкової вартості основних засобів до їх первинної вартості	Характеризує частку вартості основних засобів, що залишились до списання у наступних періодах	збільшення

5.	Коефіцієнт оновлення	Відношення вартості основних засобів, що надійшли за період, до їх вартості на кінець періоду	Відображає частину нових основних засобів у їх загальній вартості на кінець періоду	збільшення
Показники оцінки ліквідності і платоспроможності				
1.	Величина власних оборотних коштів	Перевищення величини короткострокових активів над поточними зобов'язаннями підприємства	Характеризує ту частину власного капіталу, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства	> 0 , збільшення
2.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Відношення величини грошових коштів до короткострокових пасивів	Показує, яку частину поточної заборгованості може покрити підприємство за рахунок наявних грошових коштів	> 0.2
3.	Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	Різниця між оборотними активами і запасами, віднесена до короткострокових пасивів	Показує, яку частину поточної заборгованості може покрити підприємство за рахунок найліквідніших поточних активів	> 1
4.	Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття)	Відношення оборотних активів до короткострокових пасивів	Дає загальну оцінку ліквідності, показуючи, в якій мірі поточні зобов'язання забезпечуються	> 2

			матеріальними оборотними коштами	
№	Показник	Методологія розрахунку	Економічний зміст показника	Нормативне значення
5.	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Сума грошових коштів і поточних фінансових інвестицій, віднесена до величини власних оборотних коштів	Показує ту частину власних оборотних коштів, що знаходяться у формі грошових коштів і поточних фінансових інвестицій	збільшення
6.	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	Величина власних оборотних коштів, віднесена до запасів	Характеризує ту частину вартості запасів, що покривається власними оборотними коштами	> 0.5
Показники, що характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність				
1.	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	Власний капітал, віднесений до валюти балансу	Характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, що авансовані в його діяльність	> 0.5
2.	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Позиковий капітал, віднесений до валюти балансу	Показує частку обігових коштів у фінансуванні підприємства	< 0,5

3.	Коефіцієнт фінансової стабільності	Співвідношення власного і позикового капіталу	Показує частку власного капіталу у позиковому	> 1
4.	Коефіцієнт заборгованості	Співвідношення позикового і власного капіталу	Показує, скільки грошових одиниць залучених коштів приходится на одну одиницю власних коштів підприємства	< 1
5.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Відношення власних оборотних коштів до власного капіталу	Показує, яка частина власного капіталу використовується при фінансуванні поточної діяльності, а яка частина капіталізована	-
Показники ділової активності підприємства				
1.	Коефіцієнт оборотності активів	Відношення виручки від реалізації до середнього підсумку балансу	Характеризує інтенсивність використання коштів підприємства	збільшення
2.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відношення виручки від реалізації до середньої величини дебіторської заборгованості	Показує, скільки разів на рік обертаються кошти, вкладені в розрахунки	збільшення
3.	Коефіцієнт	Виручка від реалізації, віднесена до	Відображає, скільки підприємству	збільшення

	оборотності кредиторської заборгованості	середньої кредиторської заборгованості	потрібно оборотів для сплати виставлених рахунків	ння
№	Показник	Методологія розрахунку	Економічний зміст показника	Нормативне значення
4.	Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	Віднесення собівартості реалізованої продукції до середніх виробничих запасів	Показує, як часто обертаються запаси для забезпечення поточного обсягу продажу	збільшення
5.	Коефіцієнт оборотності основних засобів	Чистий дохід, поділений на середню вартість основних фондів	Показує ефективність використання основних фондів підприємства	збільшення
6.	Коефіцієнт оборотності засобів	Чистий дохід, поділений на середню вартість оборотних активів	Показує ефективність використання оборотних фондів підприємства	збільшення
7.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Відношення обсягу реалізованої продукції до середньої величини власного капіталу	Відображає обсяг реалізованої продукції, що припадає на одиницю власного капіталу	–

8.	Тривалість обороту в днях	Відношення кількості календарних днів звітного періоду до коефіцієнта оборотності	Показує швидкість обороту в днях активів або їх окремих елементів	зменшення
Показники прибутковості підприємства				
1.	Коефіцієнт рентабельності активів	Відношення чистого прибутку до середньої величини активів	Відображає величину прибутку на кожну одиницю вкладених коштів	збільшення
2.	Коефіцієнти рентабельності реалізації	Відношення чистого (валового) прибутку до виручки від реалізації продукції	Відображає, скільки чистого (валового) прибутку міститься в грошовій одиниці реалізованої продукції	збільшення
3.	Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	Відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції	Показує співвідношення валового прибутку і витрат на виробництво продукції	збільшення
4.	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Відношення чистого прибутку до середньої величини власного капіталу	Характеризує ефективність використання власного капіталу	збільшення
5.	Період окупності власного капіталу	Показник, обернений до попереднього	Показує, через скільки років авансований капітал повернеться	

			ВЛАСНИКАМ	
--	--	--	-----------	--

Перевага довгострокових джерел у структурі позикових засобів є позитивним фактом, що характеризує поліпшення структури балансу і зменшення ризику втрати фінансової стійкості.

Негативним моментом є висока частка заборгованості (більш 60 %) перед бюджетом, оскільки затримки відповідних платежів викликають нарахування пенею, процентні ставки по якій досить високі. Крім того, підвищується імовірність банкрутства. Негативним моментом є висока частка (більш 60%) заборгованості перед позабюджетними фондами [7, 169].

Для аналізу капіталу підприємства можуть застосовуватися фінансові коефіцієнти, які належать до таких груп коефіцієнтів:

1 фінансової стійкості:

1.1 коефіцієнта фінансової незалежності (автономії);

1.2 коефіцієнта концентрації позикового капіталу;

1.3 коефіцієнта фінансування;

1.4 коефіцієнта фінансового лівериджу.

1.5 ділової активності (оборотності):

1.6 коефіцієнта оборотності власного капіталу;

2 рентабельності:

2.1 коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) розраховується як відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства і показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність [12, 89].

Частина власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів повинна бути не меншою 50%, тобто коефіцієнт незалежності $\geq 0,5$.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу - розраховується як відношення позикового капіталу підприємства до підсумку балансу

підприємства і показує питому позикового капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність.

Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених та власних засобів і характеризує залежність підприємства від залучених засобів.

Коефіцієнт фінансування повинен бути меншим 1,0.

Коефіцієнт фінансового лівериджу розраховується як співвідношення довгострокового позикового капіталу і власного капіталу.

Показник фінансового лівериджу характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань.

Коефіцієнт відношення основних засобів до власних коштів.

Характеризує наскільки основні засоби забезпечені власними джерелами фінансування.

Коефіцієнт структури позикового капіталу – розраховується як відношення короткострокових зобов'язань до всього позикового капіталу [31, 156].

Характеризує частку короткострокових зобов'язань у структурі позикового капіталу.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства і показує ефективність використання власного капіталу підприємства.

Рентабельність власного капіталу розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості власного капіталу і характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства [56, 128].

Одним з основних напрямів поліпшення використання капіталу підприємства є, перш за все, забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел: чистого прибутку і амортизаційних відрахувань.

Збільшення чистого прибутку можливе за рахунок підвищення ефективності використання власного капіталу – збільшення оборотності та підвищення рентабельності власного капіталу.

Збільшення обсягів фінансування за рахунок амортизаційних відрахувань можливе шляхом застосування прискореної амортизації основних засобів.

Залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел (випуск акцій для залучення власного капіталу чи випуск облігацій або залучення довгострокового банківського кредиту) повинен проводитися з урахуванням вартості залученого капіталу.

Підприємство повинне відслідковувати середньозважену вартість капіталу (середньозважена вартість капіталу визначається як сума добутків капіталу кожного виду на вартість капіталу цього виду) і не допускати значного його росту. Критерієм є перевищення рентабельності власного капіталу, рентабельності інвестицій над середньозваженою вартістю капіталу [2, 157].

Необоротні активи складають на початок 2010 року 96,98% капіталу підприємства, проте їх питома вага з кожним роком зменшується. Зокрема, на початок 2010 року необоротні активи склали 98,63% капіталу підприємства, а на початок 2011 - 97,60%.

Оборотні активи відповідно збільшують свою питому вагу в загальній вартості капіталу. Так на початок 2010 року питома вага оборотних коштів складала 1,37%, на початок 2011 - 2,4%, 2010 - 3,02%.

Власний капітал підприємства за даними проведених досліджень складає більшу частину капіталу підприємства протягом всього досліджуваного періоду.

Так на початок 2009 року частка власного капіталу складала 60,44%, на початок 2011 - 64,17, на початок 2010 - 89,72.

Відповідно короткострокові зобов'язання зменшують свою питому вагу. Станом на початок 2010 року питома вага короткострокових зобов'язань підприємства складала 10,28%.

Проаналізуємо більш детально динаміку та структуру необоротних активів підприємства. Як видно за даними звітності, на балансі підприємства знаходилося незавершене будівництво. Станом на початок 2010 року його вартість склала 2450 тис. грн. і на початок 2010 року даний об'єкт було зараховано до основних засобів підприємства. Дане приміщення буде використовуватися підприємством в виробничих цілях - використання торговельного приміщення для здійснення роздрібною реалізації товарів. Більшу частину приміщення «МП Лотос» планує здавати в оренду. Отже, станом на початок 2011 року незавершене будівництво складало 97,37% капіталу підприємства та майже 100% загальної вартості основних фондів.

Аналіз основних засобів показує, що до початку 2011 року їх вартість була практично повністю перенесена до складу собівартості, тому їх частка в загальній структурі капіталу складала 0,22%, проте із збільшенням їх вартості в 2011 році питома вага основних засобів склала 96,98%.

Амортизація основних засобів проводиться лінійним методом. Термін експлуатації приміщення - 30 років.

Проведемо аналіз власного капіталу «МП Лотос». Він складається із статутного капіталу, що за досліджуваний період збільшився на 500 тис. грн., та недорозподіленого прибутку. На початок 2011 року підприємство отримало 1 253,2 тис. грн. нерозподіленого прибутку. Це становить 49,9% загального капіталу підприємства та 55,5% власного капіталу підприємства. Нерозподілений прибуток за досліджуваний період збільшився на 254,1 тис. грн. (або на 26,7%) в т.ч. за останній рік на 138,7 тис. грн. (або на 12,4%).

Проведемо аналіз залученого капіталу «МП Лотос». За досліджуваний період відбулося зменшення поточних зобов'язань за розрахунками з банком на 30 тис. грн., та збільшення заборгованості за розрахунками за товари та з підрядчиками на 60,1 тис. грн.

Ліквідність балансу - це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов'язань. Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки за кожною групою активу балансу і пасиву балансу. Розрізняють декілька видів коефіцієнта ліквідності:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності [13, 98].

Проаналізуємо дані показники для «МП Лотос» за 2009-2011 рр.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності МП «Лотос» за 2009-2011 рр.

№з\п	Коефіцієнт	Період			Абсолютне відхилення	
		2009	2010	2011	Лінійне	Базове
1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,01	0,06	0,1	0,1
2.	Коефіцієнт загальної ліквідності	0,03	0,07	0,29	0,2	0,3
3.	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,01	0,02	0,10	0,1	0,1

За даними досліджень можна зробити висновок, що підприємство має невисокі показники абсолютної чи миттєвої ліквідності. В першу чергу це пов'язано із специфікою діяльності підприємства. «МП Лотос» не доцільно зберігати на рахунках банку вільні кошти, оскільки фактично відбуватиметься

їх знецінення від інфляції або, що більш ймовірно, від їх неефективного використання [1, 116].

Саме тому станом на початок 2011 року коефіцієнт абсолютної ліквідності склав 0,06, коефіцієнт миттєвої ліквідності -0,10. Коефіцієнт загальної ліквідності на початок 2010 року склав 0,29. Це є заниженим показником, тому підприємству потрібно використовувати вільні кошти в першу чергу для погашення заборгованості, а тільки після цього на розвиток.

Проаналізуємо показники ринкової стійкості. Для підприємства, що забезпечує достатньо стабільний стан для інвесторів і кредиторів, вважається відношення власного капіталу до його загальної суми на рівні 60%. У цьому разі ризик кредиторів зводиться до мінімуму, оскільки продавши майно, сформоване за рахунок власного капіталу, підприємство зможе погасити свої боргові зобов'язання навіть тоді, коли частина майна, в яку вкладено позикові кошти, буде знецінена. Відношення власних джерел до їх загальної суми називають коефіцієнтом фінансової незалежності (автономності).

Коефіцієнт фінансової залежності – це відношення позикового капіталу до загального. Оптимальним значення цього коефіцієнта вважається 0,4 (40%).

Плече фінансового важеля, або коефіцієнт фінансового ризику – це відношення позикового капіталу до власного. Цей показник є найвагомішим, він свідчить про фінансову незалежність (автономність) підприємства від залучення позикових коштів. Він показує, скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. власного капіталу.

Як свідчать дані частка власного капіталу, яка виражається в коефіцієнті фінансової незалежності має тенденції до збільшення. Так за період з 2009 по 2011 рік даний показник збільшився на 0,3 оскільки темпи приросту власного капіталу ($2253,2 \cdot 100 / 1489,1 - 100 = 51,31\%$) вищі ніж темпи приросту позичкового капіталу ($258,2 \cdot 100 / 974,8 - 100 = -73,51\%$). Оскільки «МП Лотос» не

отримувало довгострокових позик, то коефіцієнт фінансової стійкості дорівнює попередньому показнику.

Коефіцієнт фінансової залежності є зворотнім від вище згаданих показників. Так даний показник на початок 2008 року становив 0,40, а на початок 2010 року зменшився на 0,3 та становив 0,1.

Плече фінансового важеля є найвагомим показником і свідчить про автономність підприємства. Так, згідно таблиці 2.6. даний показник протягом досліджуваного року зменшився на 0,5, і на початок 2011 року становить 0,11.

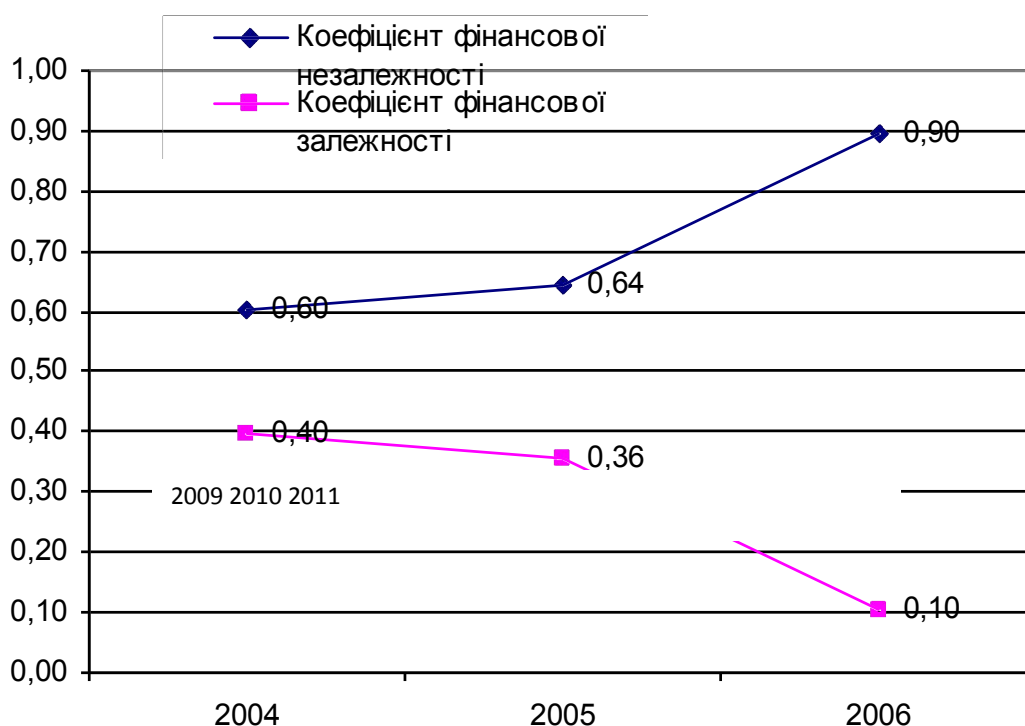

Рис. 2.1. Динаміка зміни показників ринкової стійкості МП «Лотос» за 2009-2011 рр.

Проведемо аналіз показників стану основних засобів. Частка основного капіталу у власному - це відношення основного капіталу (основні засоби) до власного капіталу (I розділ пасиву балансу).

Для характеристики інтенсивності вивільнення коштів, вкладених в основні фонди та нематеріальні активи, користуються коефіцієнтів модернізації.

Важливу характеристику структури коштів підприємств дає коефіцієнт реальної вартості майна виробничого призначення. Він використовується для оцінки ефективності використання коштів, рівня виробничого потенціалу підприємства, забезпеченості виробничого процесу засобами виробництва.

Таблиця 2.10

Аналіз показників основних засобів МП «Лотос» за 2009-2011 рр.

№з\п	Коефіцієнт	Період			Абсолютне відхилення	
		2009	2010	2011	Лінійне	Базове
1.	Частка основного капіталу у власному	1,63	1,52	1,08	-0,4	-0,6
2.	Коефіцієнт модернізації	0,86	0,92	0,03	-0,9	-0,8
3.	Коефіцієнт реальної вартості майна	0,01	0,02	0,99	1,0	1,0

Дані розрахунку свідчать, що як на початок 2008 року так і на початок 2011 року основний капітал сформований за рахунок власних та залучених джерел. На початок 2009 року основні фонди у 0,61 рази перевищували власний капітал, на початок 2010 року – у 0,65 разів, на початок 2011 року - у 0,92 рази (2253,2/2435,5). Проте як свідчить спадаюча тенденція показника, вже наступного року вартість основних засобів буде меншою вартості власного капіталу.

Зменшення коефіцієнта модернізації на 0,8 свідчить про незначне зменшення вивільнення коштів, іммобілізованих в основні фонди.

Господарська практика показує, що для промислових підприємств нормальним значенням коефіцієнта реального значення майна виробничого призначення слід вважати більшим-рівним 0,5. В нашому випадку він протягом

3-х років є нестабільним: на початок 2009 року – 0,01, на початок 2010 року він склав 0,02, а на початок 2011 року він коливається на рівні 0,99, що свідчить про збільшення рівня матеріало- і фондівіддачі.

2.3 Фінансове планування основного капіталу підприємства

Залежно від типу фінансових відносин, які виникають між капіталодавцями і підприємством-об'єктом фінансування, вони можуть стати співвласниками або кредиторами суб'єкта господарювання. Порядок здійснення внесків на формування власного капіталу охарактеризований у попередніх розділах. Якщо між капіталодавцем і підприємством виникають відносини позички, то це означає, що фінансування відбувається за рахунок позичкового капіталу: капіталодавець набуває статусу кредитора.

Кредитор — юридична та (або) фізична особа, яка має підтверджені належними документами грошові вимоги до боржника, в тому числі вимоги з виплати заробітної плати, зі сплати податків, інших обов'язкових платежів тощо.

Позичковий капітал підприємства може формуватися за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел [24, 157]. У балансі позичковий капітал підприємства відображається у складі зобов'язань за умови, що оцінка цих зобов'язань може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід у майбутньому внаслідок їх погашення. Найважливіші параметри позичкового капіталу підприємства наведені у додатку 2.

Залежно від строків виконання зобов'язань вітчизняними стандартами бухгалтерського обліку позичковий капітал поділяється на довгостроковий і поточний.

Згідно з Положенням (стандарту) Бухгалтерського Обліку 2 під довгостроковими зобов'язаннями слід розуміти зобов'язання, що будуть

погашені протягом строку, який перевищує 12 календарних місяців, або протягом строку, що перевищує операційний цикл, якщо він більший 12 календарних місяців [9, 257].

Довгострокові зобов'язання і відповідно довгостроковий позичковий капітал підприємства можна класифікувати за такими видами:

1. позички банків та інші позички, термін погашення яких перевищує 12 календарних місяців;

2. довгострокові зобов'язання за емітованими облігаціями;

3. відстрочені податкові зобов'язання;

4. довгострокові векселі видані;

5. довгострокові зобов'язання з фінансової оренди та оренди цілісних майнових комплексів;

6. інші довгострокові зобов'язання, зокрема відповідно до законодавства відстрочена заборгованість з податків (інших обов'язкових платежів), фінансова допомога на зворотній основі тощо [12, 157].

Під поточними (короткостроковими) зобов'язаннями необхідно розуміти зобов'язання, що будуть погашені протягом операційного циклу або повинні бути погашені протягом 12 місяців з дати складання балансу. Поточний позичковий капітал може формуватися за рахунок таких видів зобов'язань:

а) короткострокові кредити банків;

б) поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (частина довгострокової заборгованості, яку необхідно погасити протягом одного року з дати складання балансу);

в) векселі видані (сума заборгованості за виданими векселями в забезпечення поставок (робіт, послуг) від постачальників, підрядників та інших кредиторів, термін погашення якої не перевищує 12 календарних місяців);

г) кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (сума заборгованості постачальникам і підрядникам за отримані матеріальні цінності,

виконані роботи та отримані послуги, крім заборгованості, що забезпечена векселями);

д) поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів (сума внесків, одержаних від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції, виконання робіт (послуг), а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника);

е) поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом (заборгованість підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства, а також зобов'язання за фінансовими санкціями, що справляються у дохід бюджету);

є) поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування (заборгованість по зборах на обов'язкове державне пенсійне страхування, обов'язкове соціальне страхування, обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття, розрахунках за індивідуальним страхуванням персоналу підприємства, за страхуванням майна та по інших розрахунках за страхуванням);

ж) поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці (заборгованість по нарахованій, але не виплаченій оплаті праці, преміях, допомогах тощо);

з) поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками (заборгованість підприємства його учасникам (власникам), пов'язана з розподілом прибутку (дивідендів) та іншими виплатами, нарахованими засновникам та учасникам за користування майном, зокрема земельним і майновим паями, а також виплатами у зв'язку з одержанням належної вибулому учаснику частини активів підприємства);

и) поточні зобов'язання із внутрішніх розрахунків (заборгованість підприємства пов'язаним сторонам і кредиторська заборгованість по внутрішньовідомчих розрахунках);

і) інші поточні зобов'язання (суми зобов'язань, які не можуть бути включені до інших статей, зокрема заборгованість за нарахованими процентами, та ряд інших) [15, 96].

До складу позичкового капіталу належать також зобов'язання, які відображаються за розділом «Доходи майбутніх періодів». У цій статті показуються доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів. Зокрема, до складу доходів майбутніх періодів належать доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі), передплата на періодичні та довідкові видання, виручка за вантажні перевезення, виручка від продажу квитків транспортних і театральновидовищних підприємств, абонентна плата за користування засобами зв'язку тощо.

Враховуючи викладене, можна констатувати, що до основних зовнішніх джерел формування позичкового капіталу підприємств належать:

1. банківські (фінансові) кредити;
2. кошти, залучені в результаті емісії облігацій;
3. комерційні позички.

Усі витрати (проценти, комісійні тощо) підприємств, пов'язані із залученням та обслуговуванням позичкового капіталу, відображаються за статтею «Фінансові витрати» звіту про фінансові результати [17, 115].

Коефіцієнт швидкої ліквідності (в літературі має ще назву показник "кислотного тесту" [10, 68]) на відміну від попереднього враховує якість активів і є більш суворим показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). Зниження коефіцієнта на протязі 2008 - 2009 рр. зумовлене зростанням короткострокових пасивів на 5 486,3 тис. грн. Зростання коефіцієнта у 2010 р.

зумовлене зростанням величини оборотних активів підприємства приблизно на 14 000 тис. грн.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує частину короткострокової заборгованості, яку підприємство має можливість погасити негайно. Є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства. Зростання цього показника є однозначно позитивною тенденцією. Не менше 20% поточних зобов'язань підприємство повинно мати змогу погасити в будь-який момент. Період 2008 — 2009 рр. характеризувався зниженням значення цього показника, що було зумовлено зниженням фінансових інвестицій підприємства з одночасним збільшенням величини поточних зобов'язань. Зростання фінансових інвестицій зумовили приріст даного показника у 2010 рр. у 5 разів порівняно з 2009 р.

Значення коефіцієнта маневрування функціонуючого капіталу характеризує зростання частини власних оборотних коштів, яка має абсолютну ліквідність. Зростання цього показника є позитивною тенденцією і зумовлене збільшенням власних оборотних коштів підприємства у 2010 р. на 16 000 тис. грн. порівняно з 2009 р.

Частка оборотних коштів в активах протягом 2008 - 2009 рр. її значення залишалось на рівні приблизно 0,75. Період 2010 р. характеризується зростанням частини всіх коштів підприємства, що припадають на поточні активи.

Частка запасів в поточних активах відображає, яку частину поточних активів складають виробничі запаси. Досліджуваний період характеризується незначним, але стабільним зменшенням значення цього показника.

Високий рівень коефіцієнтів загальної ліквідності свідчить про те, що у підприємства високий рівень дебіторської заборгованості. Рівень показників, що характеризують фінансову стійкість і структуру капіталу, свідчить про те, у «МП Лотос» переважають власні кошти. І це дає можливість зробити висновок,

що вищевказаний досягнутий рівень показників забезпечував і забезпечує підприємству платоспроможність, вірогідність його безперервного функціонування, як суб'єкта господарювання, без вірогідності можливого банкрутства.

Прибутковість підприємства вимірюється двома показниками — прибутком і рентабельністю. Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів. Тому для аналізу його доповнюють показником рентабельності.

Рентабельність — це відносний показник ефективності роботи підприємства, котрий у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів). Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, які саме прибуток і ресурси (витрати) використовують у розрахунках [14, 125].

В цілому рентабельність всіх показників є низькою. Рентабельність активів та власного капіталу є практично однаковою (6%). Рентабельність продукції складає 26%, що відповідає рекомендованому рівневі. Оскільки підприємство отримує доходи тільки від реалізації, то рентабельність реалізації дорівнює 100%.

Представлені показники оцінки та аналізу результативності фінансово-господарської діяльності дозволяють отримати адекватну характеристику доходності підприємства, яка може використовуватись при рішенні питань про спільний бізнес, а також необхідна акціонерам та засновникам підприємства. Однак слід зазначити, що аналіз показників звітності необхідно виконувати в порівняльних цінах, тобто з урахуванням рівня цін та з урахуванням показника інфляції, тому самий правильний результат може дати прив'язка до твердої валюти, для чого показники форм фінансової звітності слід перерахувати до проведення операції співставлення в тверду валюту по курсу НБУ [14, 158].

Проаналізуємо детальніше оборотні кошти підприємства. Станом на початок 2011 року оборотні кошти «МП Лотос» складаються з товарів (66,1%), грошових коштів в касі та на рахунках в банку (20,9%), інших оборотних активів (12,8%) та дебіторської заборгованості за підзвітними особами (0,1%)

Залишок товарів на початок 2010 року складав 50,2 тис. грн., що на 4,8 тис. грн. більше ніж на початок 2011 року та на 26,8 тис. грн. більше ніж на початок 2010. Питома вага товарів в загальній вартості активів підприємства складає на початок 2010 року 2%.

Залишок грошових коштів на підприємстві також збільшився протягом 2009-2010 року на 10,1 тис. грн., а протягом досліджуваного періоду - на 12,4 тис. грн. і станом на початок 2010 року їх питома вага в загальній структурі капіталу підприємства склала 0,63%.

Інші оборотні активи складають на початок 2011 року 0,39% капіталу підприємства. Протягом досліджуваного періоду їх вартість збільшилася на 4,1 тис. грн. (73,2%), а протягом останнього року на 1,9 тис. грн. (24,4%).

Інша дебіторська заборгованість на початок 2010 року склала близько 0,1 тис. грн.

Аналіз власного оборотного капіталу передбачає визначення та оцінку власного оборотного капіталу в загальній його сумі, тобто визначення коефіцієнта мобільності (маневрування) власного капіталу.

Коефіцієнт мобільності (маневрування) – це відношення власного оборотного капіталу до загальної суми власного капіталу.

Цей коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу перебуває в обороті, тобто в тій формі, яка дозволяє вільно маневрувати цими коштами. Вважається, що коефіцієнт повинен бути високим, щоб забезпечити достатню гнучкість у використанні власних коштів підприємства. Оптимальний розмір коефіцієнта рекомендується – 0,5 [15, 201].

Одним з узагальнюючих показників, який характеризує фінансовий стан підприємства та його стійкість, є забезпеченість матеріальних оборотних фондів власними джерелами фінансування (власним капіталом).

Саме тому в ході аналізу визначають, на скільки відсотків матеріальні цінності оборотні фонди покриваються власним оборотним капіталом. Цей показник, як і попередній, вивчається в динаміці.

Таблиця 2.12

Аналіз показників оборотних коштів МП «Лотос» за 2009-2011 рр.

№з\п	Коефіцієнт	Період			Абсолютне відхилення	
		2009	2010	2011	Лінійне	Базове
1.	Коефіцієнт мобільності	- 0,632 0	- 0,521 0	- 0,080 9	0,4	0,6
2.	Коефіцієнт забезпечення матеріальних оборотних фондів власними джерелами фінансування	-40,22	-18,53	-3,63	14,9	36,6

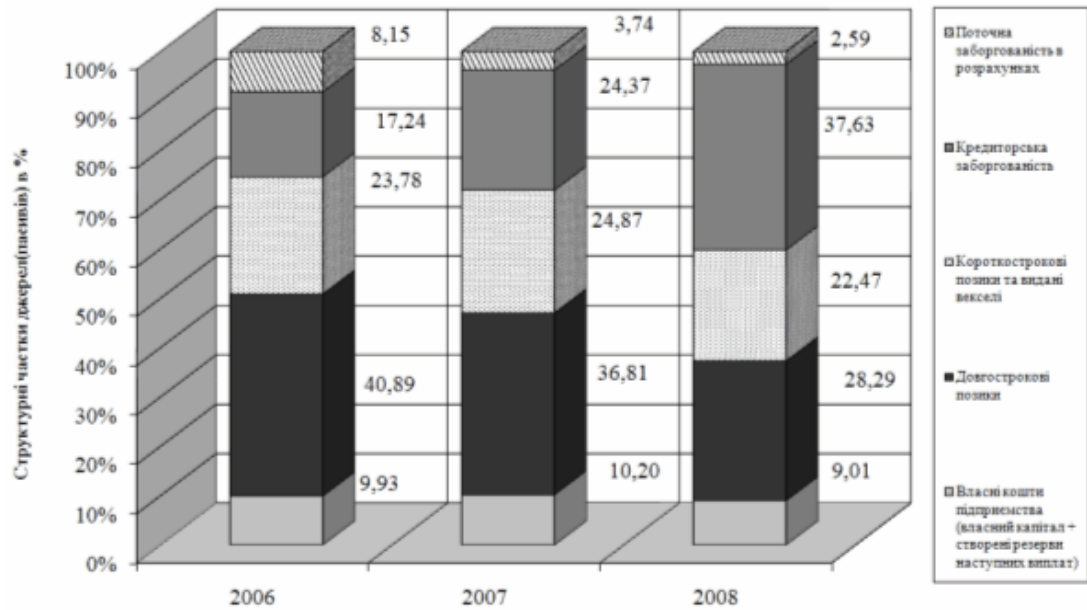

Рис. 2.2 Динаміка структури джерел ресурсів в МП «Лотос»

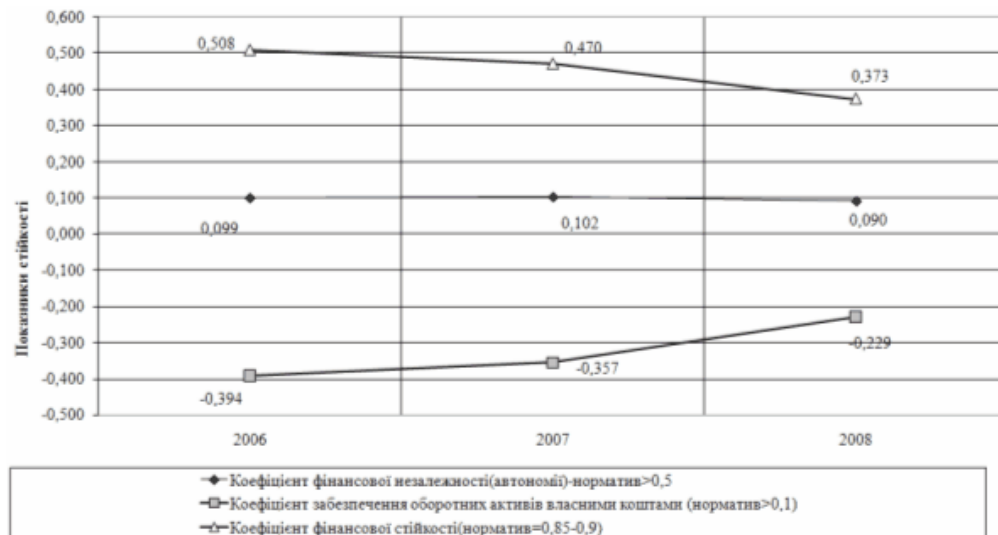

Рис. 2.3 Динаміка показників фінансової незалежності та фінансової стійкості МП «Лотос» за 2008-2010 роки

Частка власного оборотного капіталу в загальній його сумі з кожним роком збільшується. Ми бачимо, що в 2008-2010 році цей показник був значно нижчим рекомендованого коефіцієнта (0,5) але поступове його зростання заслуговує позитивної оцінки.

Аналіз забезпечення матеріальних оборотних коштів власним капіталом показав, що матеріальні оборотні фонди не забезпечені власними джерелами фінансування. Хоча даний коефіцієнт протягом 3-х років зріс на 36,6, на початок 2010 року він становив - 3,63. Це означає, що підприємство відчуває нестачу товарів для здійснення нормальної реалізації.

Ефективним використанням оборотних засобів можна назвати таке керування, при якому забезпечується стійкий стан фінансових ресурсів та досягаються оптимальні або максимальні результати діяльності.

Оборотність активів «МП Лотос» протягом досліджуваного періоду є досить низькою. В 2009 році даний показник становив 0,22, в 2010 -0,23 - році трішки покращився, і в 2011 році - 0,27. Низька оборотність активів говорить про низьку виручку від реалізації та велику кількість товарних запасів.

За 4 роки з моменту одержання першої позички підприємство має сплатити:

$$S = P(1+i \times T), \quad (2.1)$$

$$S = 3,8 * 1,6 = 6,08 \text{ тис. грн.}$$

Проценти відшкодовуються щорічно, а сам кредит буде віддано в кінці позичкового терміну.

Короткострокова (точніше, середньострокова) заборгованість була взята на наступних умовах:

$$\text{Загальна сума кредиту } P = 20 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Відсотки} = 25 \% \text{ річних за користування кредитом за простою ставкою.}$$

За 2 роки з моменту одержання першої позички підприємство має сплатити:

$$S = P(1+i \times T), \quad (2.2)$$

$$S = 20 * 1,5 = 30 \text{ тис. грн.}$$

Річна сума прибутку, призначена на погашення кредиту, становить в перший рік двічі по 3,8 тис. грн., у другий – по 6,2 тис. грн. щопівроку.

Обчислимо частку кредитів у сукупному капіталі підприємства на початок і на кінець 2008 р.:

$$K_{\text{пр}} = 23,8 / 118,9 = 0,2,$$

$$K_{\text{кр}} = 20 / 125,1 = 0,16$$

отже цей коефіцієнт знаходиться в межах нормативних значень і навіть має тенденцію до зменшення.

Таблиця 13

Аналіз динаміки фінансового кредиту в 2010 році

Вид кредиту	На поч. року	На кін. року	Відхилення	Відхилення
Довгострокові кредити банків	38	38	0	0
Короткострокові кредити	200	162	-38	-19
Загальна сума кредитів	238	200	-38	-16

Отже, як бачимо, загальна сума кредитів зменшилась на 38 тис. грн. або на 16 %, причому це зменшення відбулось у зв'язку із частковою виплатою короткострокової заборгованості на 38 тис. грн. або на 19%.

Таблиця 14

Аналіз структури фінансового кредиту в 2010 році

Вид кредиту	На поч.року	Питома вага, %	На кінець року	Питома вага, %	Відхилення пунктів
Довгострокові кредити банків	38	16	38	19	3
Короткострокові кредити банків	200	84	162	81	-3
Загальна сума кредитів	238	100	200	100	-

За структурою переважають короткострокові кредити банків (84% проти 16%), але до кінця року в структурі кредитів відбулись наступні зміни: на 3% зменшилась частка короткострокових кредитів банків у загальній сумі кредиту.

Основними умовами, що підвищують вартість банківського кредиту і знижують реальний розмір використовуваних підприємством кредитних коштів, є:

- 1)застосування в розрахунках кредитного відсотка облікової (дисконтної) ставки;
- 2)авансовий платіж суми відсотка по кредиту;
- 3)часткова амортизація суми основного боргу протягом кредитного періоду;
- 4)збереження визначеної суми притягнутих кредитних коштів у формі компенсаційного залишку грошових активів.

Ці несприятливі для підприємства умови банківського кредитування повинні бути компенсовані йому шляхом зниження рівня використовуваної кредитної ставки в порівнянні зі середньоринковим її рівнем (по аналогічних видах кредитів).

Аналізуючи економічні показники підприємства слід зазначити, що статутний капітал підприємства до 2010 року складав 500 тис. грн., проте в 2011 році відбулося його збільшення до 1000 тис. грн.

За період своєї діяльності підприємство змогло завоювати 30% ринку, знайти постійних покупців, сформувати стійкі договори з постачальниками, відпрацювати облікову та управлінську політику, що відображається на збільшенні показників прибутковості підприємства.

В 2011 році МП «Лотос» отримало 138,7 тис. грн. чистого прибутку.

Як згадувалося вище для загальної оцінки динаміки фінансового стану необхідно встановити співвідношення динаміки балансу з динамікою обсягу виробництва, реалізації продукції, і також прибутку підприємства.

За розрахунками можна зробити наступні висновки: активи підприємства протягом всієї діяльності підприємства мали здатність до збільшення. Це було пов'язано із постійним накопиченням капіталу за рахунок отриманих прибутків. Проте із збільшенням вартості основних засобів в 2011 році, темп приросту активів підприємства зменшився. Це відбувається за рахунок поступового зменшення вартості основних фондів за рахунок їх перенесення до собівартості шляхом амортизаційних відрахувань. Отже, в 2011 році темп приросту активів склав -0,19%, хоча попереднього року даний показник становив 2,12%.

Аналіз темпу приросту власного капіталу свідчить про його стрімке збільшення в 2011 році (темп приросту склав 39,56%). Виручка від реалізації також має зростаючу тенденцію. Темп приросту даного показника в 2011 році склав 11,56%.

Аналіз розрахунки, можна зробити висновок, що продуктивність праці на 1 особу за досліджуваний період збільшилася на 10,30 тис. грн. Так за рік однією особою реалізовано близько на 70,09 тис. грн. продукції, що на 7,27 тис. грн. більше ніж попереднього року.

Крім того, збільшився і показник фондівдачі на 1,88 за досліджуваний період. Частка прямих матеріальних витрат в складі собівартості коливається на рівні 70%.

Аналіз фінансової звітності підприємства почнемо з аналізу його балансів за 2009-2011 рік. Проведемо згідно методики, згаданої в першому розділі дипломної роботи горизонтальний аналіз балансів «МП Лотос».

За даними аналізу зробимо наступні висновки. Активи підприємства складаються з необоротних та оборотних коштів. До необоротних коштів входять основні засоби підприємства та незавершене виробництво. До оборотних: товари, дебіторська заборгованість, грошові кошти в касі та на рахунках в банку та інші оборотні активи. Джерелами формування майна є власний та залучений капітал. Власний капітал складається із статутного капіталу та прибутків, а до складу залученого включають: короткострокові кредити банків, товарні кредити та інші поточні незначні зобов'язання підприємства перед бюджетом, з оплати праці, з соціального страхування та інші поточні зобов'язання.

Аналіз динаміки основних засобів показав, що за досліджуваний період вони збільшилися на 5,3 тис. грн., проте за останній рік відбулося зменшення їх вартості на 20,1 тис. грн.. Оборотні кошти підприємства за досліджуваний період збільшилися на 42,2 тис. грн., або на 125,2% в т.ч. за останній рік на 15,4 тис. грн., або на 25,5%..

Власний капітал підприємства також має зростаючу тенденцію. За досліджуваний період його вартість збільшилася на 764,1 тис. грн., а за останній рік на 638,7 тис. грн., або на 39,6%.

Короткострокові кредити банків протягом 2009-2011 року зменшилися на 716,6 тис.грн., в т.ч. за останній рік на 643,4 тис. грн. Усього активи підприємства за досліджуваний період збільшилися на 47,5 тис. грн. або на

1,9%. За останній рік відбулося зменшення на 4,7 тис. грн., що становить 99,8% активів станом на початок 2011 року.

Висновки до розділу 2

У процесі фінансового планування визначаються майбутні фінансові потреби: коли і які саме кошти будуть потрібні підприємству у плановому періоді.

На підприємствах виникають проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантаженою продукцією, нагромадженням на складі нереалізованої готової продукції, несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань постачальниками та через інші обставини, що спричиняють потребу в додаткових коштах.

Покрити цю потребу лише власними джерелами стає практично неможливим. Тому в діяльності підприємств виникає потреба періодичного використання різних форм залучення кредитів (банківський, лізинговий, факторинговий).

Раціональне використання різноманітних форм кредитування підприємств прискорює рух грошових і матеріальних ресурсів, забезпечує їх ліквідність та платоспроможність, сприяє підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Пропозиції щодо вдосконалення управління капіталом підприємства.

Аналіз зарубіжної практики показує, що ніщо так не впливає на створення ринкової цінності компанії у довгостроковій перспективі, як процес управління капіталом. Незважаючи на це, у вітчизняній практиці корпоративного управління даному питанню не приділяється належна увага. Натомість, на більшості підприємствах капітал розподіляється (в рамках процесу бюджетування) згідно потреб у фінансуванні конкретних проектів, а не згідно стратегії довгострокового розвитку компанії. Як результат, інвестиційна стратегія часто не узгоджується з бізнес-стратегією, і, таким чином, не може забезпечити довгострокового зростання ринкової цінності підприємства. Таким чином, політика фінансування діяльності компанії має узгоджуватися із стратегічними напрямками її розвитку.

Залучення капіталу вимагає використання конкретних фінансових інструментів, планування грошових надходжень і видатків, ефективного ризик-менеджменту. Одним із найважливіших показників якості управління капіталом є ступінь оптимальності його структури, що є фактором мінімізації вартості капіталу, необхідного для фінансування довгострокового розвитку компанії. Взагалі, структура капіталу (що є важливим стратегічним параметром компанії) характеризує комбінацію (співвідношення) джерел боргового і власного фінансування, необхідних для реалізації ринкової стратегії компанії. Занадто низька частка залученого капіталу фактично означає, що компанія не використовує додаткове джерело фінансування, (що збільшує вартість капіталу та необхідну норму доходності майбутніх інвестицій). З іншого боку, значна

частка залучених коштів у структурі капіталу підвищує вірогідність настання стану неплатоспроможності та, відповідно, збільшує ризики для інвестора, що також підвищує необхідну норму доходності [18, 145].

Проблемами оптимізації структури капіталу займалися Ф. Модильяні, М. Міллер, Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррін, І. Бланк, А. Лукашов, Д. Ковальов, І. Івашковська та ін. При цьому зазначимо, що вітчизняна практика управління капіталом характеризується занадто спрощеним підходом до формування структури джерел фінансування, а тому оцінка, отримана з огляду на використання такого підходу, часто є неадекватною та ігнорує вплив важливих факторів. Зокрема, показники структури капіталу (у вітчизняній практиці це, насамперед, коефіцієнти автономії, фінансової стійкості та фінансового левериджу) часто відносять до показників фінансової стійкості, адже, як широко вважається, співвідношення обсягів власного капіталу і залучених коштів є критерієм стійкості та платоспроможності. У той же час, сьогодні використання зазначених показників викликає багато протиріч.

По-перше, має місце проблема недостовірності даних бухгалтерського обліку, тоді як фінансовий аналіз нерозривно пов'язаний з використанням даних бухгалтерської звітності та фінансового обліку. Як результат, у складі дебіторської заборгованості присутні сумнівні борги, а в запасах відображаються неліквідні матеріали із завищеною балансовою оцінкою.

Інша типова проблема існуючої системи фінансової звітності пов'язана з балансовою вартістю основних засобів. Внаслідок інфляції та індексацій вартість основних фондів, що відображається у балансі українських підприємств, часто не відповідає реальній вартості. Це створює суттєві проблеми у процесі аналізу показників рентабельності, структури капіталу і оцінки акцій підприємства, адже, наприклад, підприємство із значною часткою власного капіталу у фінансовій структурі насправді виявляється неплатоспроможним [15, 143].

Найпоширеніші показники оцінки фінансового стану підприємства зазначені в додатку 1.

Також актуальним залишається питання оптимального співвідношення власних і залучених джерел фінансування. Якщо 20-30 років тому у розвинених країнах досить високою вважалася частка боргового капіталу на рівні 40-50 відсотків, то сьогодні прийнятним є відповідний показник на рівні 60-70 відсотків [6, 179]. Оскільки капітал будь-якого підприємства є унікальним, то не можна говорити про єдину універсальну методику оптимізації його структури. У той же час, найбільш поширеною і економічно обґрунтованою є стратегія диверсифікації джерел фінансування, що підвищує гнучкість підприємства у мінливому економічному середовищі.

У багатьох українських компаніях попередня оцінка структури капіталу здійснюється, як правило, лише на основі даних фінансової звітності. У той же час, неадекватність такого підходу є очевидною, а тому розробка будь-яких нормативних значень має базуватися не лише на розрахунку базових показників, а і на детальних статистичних дослідженнях [11, 76]. Визначення оптимальної структури капіталу вимагає застосування як кількісних, так і якісних оцінок структури фінансових джерел. Оцінка показників ефективності управління капіталом має супроводжуватися експертним аналізом різноманітних факторів політики фінансування. В цілому, методи кількісної оцінки структури капіталу поділяються на три групи: аналіз бухгалтерських показників (надає лише приблизну оцінку); оцінка показників на основі фінансового аналізу компанії (передбачає використання показників ризику компанії); моделювання та побудова сценаріїв на основі фінансового аналізу компанії.

Роль капіталу в економічному розвитку підприємства і забезпеченні задоволення інтересів держави, власників і персоналу визначає його як головний об'єкт фінансового управління підприємством, а забезпечення

ефективного його використання відноситься до числа найбільш відповідальних задач фінансового менеджменту. Кожне підприємство прагне ефективно управляти капіталом та його структурою, тобто досягнути такого співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел коштів, яке б здійснювало максимальний позитивний вплив на досягнення його стратегічних цілей [15, 217].

Оптимізація структури капіталу є однією з найбільш важливих і складних задач, розв'язуваних у процесі фінансового управління підприємством. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позикових засобів, при якому забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [18, 29]. Таким чином, виникає необхідність у виборі підприємством адекватного та доцільного методу визначення оптимальної структури капіталу.

Один із найбільш ефективних економічно-організаційних методів управління структурою капіталу підприємства передбачає перегляд тих чи інших бізнес-процесів або всієї структури капіталу підприємства в цілому та їх оптимізацію шляхом моделювання процесу управління структурою капіталу. Для побудови моделі пропонується використовувати методології та стандарти, що дозволяють описати діяльність організації. Найбільш розповсюдженим, нескладним у використанні та економічним програмним засобом є методологія SADT (structured analysis and design technique) [23, 189].

SADT – це основна методика, що заклала принципи сучасного моделювання, та яка є основою для розробки стандартів IDEF0. Особливостями стандарту IDEF0 є те, що він дозволяє подати алгоритм удосконалення у вигляді діаграми, наглядно представити послідовність етапів модельованого процесу.

Процес моделювання системи починається з побудування контекстної діаграми, тобто найбільш абстрактного рівня опису процесу оптимізації структури капіталу у цілому.

На другому етапі моделювання відбувається декомпозиція контекстної діаграми, результатом чого є діаграма, яка відбиває сукупність етапів процесу, оптимізації структури капіталу. Контекстну діаграму доцільно декомпонувати на 4 функціональних блоки, у яких реалізуються наступні процеси:

1. обрати критерій оптимізації структури капіталу;
2. визначити оптимальну структуру капіталу за критерієм максимізації фінансової рентабельності;
3. визначити оптимальну прогнозну структуру капіталу підприємства;
4. розробити рекомендації щодо формування оптимальної структури капіталу.

Зміст першого функціонального блоку полягає в тому, щоб на основі засад фінансової стратегії підприємства з сукупності існуючих критеріїв оптимізації структури капіталу обрати доцільний для даного підприємства критерій, на основі якого буде проводитися визначення оптимальної структури джерел фінансування підприємства, що і виступає результатом реалізації даного блоку.

На основі отриманих результатів у другому функціональному блоці проводиться визначення оптимальної структури капіталу з використанням обраного критерію (у даному випадку обирається критерій максимізації фінансової рентабельності) на базі даних фінансової звітності досліджуваного підприємства у ретроспективі. Результатом даного блоку виступає розрахунок, що характеризує оптимальне співвідношення власних та позикових джерел фінансування підприємства, що було сформоване у аналізованому періоді.

Третій функціональний блок характеризує процес визначення оптимальної прогнозованої структури капіталу. Він реалізується з використанням методу прогнозування на основі часових рядів.

У четвертому функціональному блоці виконується розробка рекомендацій щодо формування оптимальної структури капіталу підприємства у плановому періоді. Вхідною інформацією для даного блоку слугують отримані розрахунки за попереднім блоком, а результатом – загальні висновки та рекомендації. Механізмом, що реалізує всі вказані функціональні блоки, виступає фінансовий менеджер підприємства [7, 207].

Далі, якщо це необхідно, можна більш детально розглянути процеси визначення оптимальної структури капіталу підприємства у ретроспективі та інші процеси, подані у діаграмі, що відображається у декомпозиції відповідних функціональних блоків.

Таким чином, впровадження сформованої структурно-функціональної моделі дає можливість на основі вивчення логічних взаємозв'язків між бізнес-процесами підвищити якість прийняття управлінських рішень щодо оптимізації структури капіталу підприємства.

3.2 Фінансові заходи що до покращення використання основного капіталу підприємства

У процесі управління необоротними активами одним з найбільш складних завдань є вибір варіанта придбання або оренди окремих їхніх видів. Об'єктом оренди в цьому випадку можуть виступати:

- а) цілісні майнові комплекси;
- б) нерухоме майно, що входить до складу основних фондів;

в) рухоме майно, що входить до складу основних фондів, крім того, первісна вартість якого погашається протягом одного виробничокомерційного циклу;

г) окремі види нематеріальних активів.

Перші три групи об'єктів орендуються шляхом оперативної або фінансової оренди (лізингу), а четверта шляхом селенга. Оперативна оренда (лізинг) являє собою господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу орендареві права користування матеріальними цінностями, що належать орендодавцеві, на термін, що не перевищує їхньої повної амортизації з обов'язковим поверненням цих матеріальних цінностей орендодавцеві. При цьому право власності на орендоване майно залишається в орендодавця протягом усього терміну оренди.

Фінансова оренда (лізинг) являє собою господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає придбання орендодавцем матеріальних цінностей за замовленням орендаря з наступною передачею орендареві права користування такими матеріальними цінностями на термін, не менший терміну їхньої повної амортизації з обов'язковою наступною передачею права власності на такі матеріальні цінності орендареві.

При цьому ризики раптової загибелі й ушкодження об'єкта оренди, усі види цивільної відповідальності, що можуть виникнути в зв'язку з використанням орендованого майна, а також витрати на поточний і капітальний ремонт цього майна несе орендар. Селенг являє собою господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу йому у використання і розпорядження за визначену плату майнових прав юридичних і фізичних осіб. В якості такого майна, поряд з матеріальними цінностями, що входять до складу основних фондів, входять майнові права на окремі види нематеріальних активів, а також грошові кошти (переважно фізичних осіб). За

своєю економічною сутністю селенг являє собою більш розширений по об'єктах оренди варіант оперативного лізингу.

Вирішуючи дилему оренди або придбання окремих видів матеріальних і нематеріальних цінностей, що входять до складу необоротних активів підприємства, варто виходити з переваг і недоліків орендних операцій. Розглянемо основні фінансові аспекти цих операцій.

Основними перевагами оренди є:

а) збільшення ринкової вартості підприємства за рахунок одержання додаткового прибутку без придбання необоротних активів у власність;

б) збільшення обсягу і розширення диверсифікованості господарської діяльності підприємства без істотного розширення обсягу фінансування його необоротних активів;

в) істотна економія фінансових ресурсів на первісному етапі використання орендованих необоротних активів;

г) зниження ризику фінансової стійкості, тому що оренда не веде до росту фінансових зобов'язань (пасивів), а являє собою так назване позабалансове фінансування необоротних активів;

д) зниження потреби в активах підприємства на одиницю виробленої (реалізованої) продукції, тому що орендовані види необоротних активів перебувають на балансі орендодавця. В умовах оподаткування майна це дозволяє знизити податкові платежі;

е) зниження бази оподаткування прибутку підприємства. Відповідно до діючого законодавства орендна плата включається до складу собівартості продукції (витрат), що знижує розмір балансового прибутку підприємства. В умовах високого оподаткування прибутку це дозволяє одержати істотний ефект;

ж) звільнення орендаря від тривалого використання капіталу в незавершених формах необоротних активів при самостійному їхньому

формуванні (проектноконструкторських робіт, фінансування наукових розробок, будівельномонтажних робіт, освоєння нового виробництва і т.ін.);

з) зниження фінансових ризиків, зв'язаних з моральним старінням і необхідністю прискореного відновлення окремих видів необоротних активів (при оперативному лізингу і селензі);

і) більш проста процедура одержання й оформлення в порівнянні з одержанням і оформленням довгострокового кредиту.

Основними недоліками оренди є:

а) подорожчання собівартості продукції у зв'язку з тим, що розмір орендної плати звичайно набагато вище, ніж розмірамортизаційних відрахувань. Це може послабити позиції підприємства в ціновій конкуренції або знизити рівень рентабельності поточних витрат;

б) здійснення прискореної амортизації може бути зроблено лише за згодою орендодавця, що обмежує можливості підприємства в проведенні необхідної амортизаційної політики;

в) неможливість істотної модернізації використововуваного майна без згоди орендодавця, що обмежує швидкість його відновлення з метою збільшення рентабельності використання;

г) більш висока вартість в окремих випадках у порівнянні з банківським кредитом (особливо фінансового лізингу);

д) неотримання доходу у формі ліквідаційної вартості майна при оперативному лізингу або селензі, якщо термін оренди збігається з терміном повної амортизації цього майна;

е) ризик не продовження оренди при оперативному лізингу або селензі в період високої господарської кон'юнктури, коли орендовані види необоротних активів використовуються найбільше ефективно (це зв'язано з терміновим характером орендних відносин при цих формах).

Критерієм прийняття управлінських рішень про придбання або оренду окремих видів необоротних активів, поряд з оцінкою вищевикладених переваг і недоліків оренди і їхньою значимістю для даного підприємства з позицій фінансового менеджменту, є порівняння ефективності грошових потоків.

Ефективність грошових потоків порівнюється по таких основних варіантах рішень: 1) оренда окремих видів активів (при одній із трьох форм орендних відносин); 2) придбання окремих видів активів за рахунок кредитів банків (довгострокових або короткострокових, за аналогією з терміном оренди); 3) придбання окремих видів активів за рахунок власних фінансових ресурсів.

Основу грошового потоку оренди складає розмір орендної плати (при більш точних розрахунках у грошовий потік можуть бути включені і розміри економії податкових платежів). Відповідно до діючого законодавства розмір орендної плати визначається за згодою сторін. При оренді майна державних підприємств використовується спеціальна методика розрахунку розміру орендної плати.

Так, розмір орендної плати при оренді цілісних майнових комплексів державних підприємств визначається виходячи з вартості орендованого майна, конкретних орендних ставок (диференційованих стосовно загальної орендної ставки) і індексу інфляції.

Конкретні орендні ставки визначаються у відсотках до вартості майна окремо для пасивної частини основних засобів (будинків, споруджень), включаючи незавершені капітальні вкладення, і для активної частини основних засобів (машин, механізмів і т.ін.), а також інших видів активів (нематеріальних активів, оборотних активів і т.ін.), з урахуванням рентабельності виробництва. Розрахунок конкретних розмірів орендних ставок здійснюється за наступними формулами

$$OC_3 = ЧП/ЗВ_п + ЗВ_а \times 0,3 \times 100; \quad (3.1)$$

$$OC_{кп} = OC_о / 1,4; OC_{ка} = FC_о / 0,8, \text{ де} \quad (3.2)$$

OC₃ загальна орендна ставка, %;

ЧП сума чистого прибутку (балансовий прибуток за мінусом податку на прибуток);

ЗВ_п залишкова вартість пасивної частини основних засобів і вартість незавершених капітальних вкладень ;

ЗВ_а залишкова вартість активної частини основних засобів і вартість інших видів активів по балансу;

OC_{кп} конкретна орендна ставка до вартості пасивної частини основних засобів і вартості незавершених капітальних вкладень;

OC_{ка} конкретна орендна ставка до вартості активної частини основних засобів і вартості інших видів активів по балансу;

0,3 коефіцієнт, що враховує частину прибутку, що направляється на орендну плату;

1,4 і 0,8 коефіцієнти диференціації загальної орендної ставки відповідно для пасивної й активної частин основних фондів і інших активів балансу.

Розмір орендної плати при оренді окремих видів майна державних підприємств устанавлюється за згодою сторін, але не менш 50% від залишкової вартості цього майна.

Розмір орендної плати при оренді нежилых приміщень визначається виходячи з вартості орендованого майна, збільшеної відповідно до зональних коефіцієнтів і орендних ставок (зональні коефіцієнти й орендні ставки встановлюються місцевими органами самоврядування за місцем перебування об'єкта оренди).

Основу грошового потоку придбання необоротних активів за рахунок кредитів банків складають:

- а) загальна сума кредиту на придбання відповідного активу;
- б) загальний термін використання кредиту;
- в) умови погашення основної суми боргу;
- г) ставка відсотка за кредит і умови його виплати;
- д) зміна дисконтної ставки Національного банку і темпу інфляції (якщо передбачається відповідне коректування ставки відсотка за кредит).

Основу грошового потоку придбання необоротних активів за рахунок власних фінансових ресурсів складають:

- а) загальна сума власних фінансових ресурсів, що відволікаються на придбання відповідного активу;
- б) загальний період відволікання власних фінансових ресурсів (порівнянний з періодом оренди);
- в) рівень депозитної ставки на грошовому ринку або рівень рентабельності власного капіталу;
- г) темп інфляції (для відповідного коригування депозитної ставки або рівня рентабельності).

Слід зазначити, що хоча темп інфляції суттєво впливає на кожний з грошових потоків, що розглядаються, при порівняльній оцінці їх ефективності цей показник можна не брати до уваги (т.я. він здійснює однаковий коригуючий вплив на ці потоки).

Порівняння грошових потоків здійснюється шляхом їх приведення до теперішньої вартості. При цьому дисконтний множник, у відповідності з яким майбутня вартість платежів приводиться до теперішньої їхньої вартості, повинен бути встановлений однаковим (незалежно від розміру конкретної депозитної чи кредитної ставки, за якою будуть формуватися платежі підприємства).

Результати порівняння підсумкових (кінцевих) показників грошових потоків та значимості для підприємства окремих переваг та недоліків різних способів формування необоротних активів дозволяють прийняти остаточне рішення про більш сприятливий спосіб їх формування.

3.3. Шляхи оптимізації структури капіталу підприємства.

Ефективність використання основних виробничих фондів та їх вплив на кінцеві результати виробництва значно залежать від характеру руху цих фондів як авансованої вартості в умовах конкретного підприємства, а також від їх фізичного стану. Кількісно характер руху основних виробничих фондів визначається за допомогою низки показників. Найважливішим серед них є коефіцієнт (швидкість) обороту, що визначається як відношення річної суми амортизації основних виробничих фондів до їх середньорічної вартості або період обороту як зворотне співвідношення цих величин.

Швидкість обороту основних виробничих фондів з розвитком науково-технічного прогресу і впровадженням його результатів у виробництво має тенденцію до підвищення. Підприємствам важливо своєчасно скористатися досягненнями науково-технічного прогресу у фондоутворюючих галузі, результатом якого є створення нової техніки з більш коротким строком експлуатації як важливої умови врахування темпів її морального зношення. Швидкість обороту Основних фондів, таким чином, з переходом до нових конструкцій у фондоутворюючих галузях із кожним черговим циклом технічного переозброєння має тенденцію до зростання. Скорочення тривалості вказаних циклів веде до збільшення швидкості обороту основних фондів, а отже, до швидшого перетворення цих авансованих ресурсів у спожиті, тобто втілення їх в заново створений продукт.

В умовах ринкових відносин особливої актуальності набуває питання підвищення економічної ефективності використання основних виробничих фондів. Підприємствам важливо знати, якою ціною виробляється валовий продукт, скільки авансованих засобів, у тому числі основних фондів, брало участь у його створенні. Відповідь можна дістати, визначивши такі економічні показники:

1) фондовіддача — відношення вартості виробленої продукції до первісної середньорічної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення. В умовах інфляції, коли швидкими темпами зростають ціни на знаряддя праці, а також вартість капітального будівництва, цей показник доцільно визначати за товарною продукцією, оціненою в поточних цінах реалізації. Розрахована таким способом фондовіддача, хоч і не повністю, але все ж об'єктивніше характеризує економічну ефективність використання основних виробничих фондів, ніж валова продукція, що оцінюється в порівнянних цінах.

2) фондомісткість — це зворотний показник фондовіддачі. Він указує, скільки було використано основних виробничих фондів для виробництва однієї гривні продукції. Із завершенням комплексної механізації та автоматизації виробництва, що можливо за стабільного розвитку економіки, будуть створені об'єктивні передумови для зниження фондомісткості виробництва, а значить, і для підвищення фондовіддачі.

Поліпшення використання основних виробничих фондів означає, що за тієї самої їх величини збільшується виробництво продукції, зростає маса чистого прибутку або коли темпи збільшення цих видів ефекту випереджають подальше підвищення фондооснащеності виробництва.

Істотного підвищення фондовіддачі можна досягти завдяки вдосконаленню структури основних виробничих фондів. Збільшення вартості більш активних засобів у розрахунку на одиницю вартості менш активних (пасивних) засобів до оптимального рівня значно підвищує ефективність

використання знарядь праці. Кращих результатів досягають ті підприємства, які своєчасно технічно переозброюють виробництво, замість застарілої, впроваджують нову техніку, більш продуктивну й економічну.

Висновки до розділу 3

В умовах ринкової економіки відбулося зміщення пріоритетів в об'єктах та цільових установах системи управління об'єктом господарювання. Якщо в економіці, що централізовано планувалась, свобода в маніпулюванні ресурсами, їх відшкодування була достатньо обмежена, а підприємства були поставлені в жорсткі рамки і не могли вибрати найбільш раціональну структуру ресурсів, що ними використовувались, то в ринковій економіці такі обмеження по суті не існують, а ефективне управління ресурсами вимагає здійснення оптимізації ресурсного потенціалу підприємства.

В даній ситуації різко підвищується значимість управління фінансовими ресурсами. Від того, наскільки ефективно та доцільно вони трансформуються в основні та обігові кошти, залежить фінансовий добробут підприємства в цілому, його власників та робітників. Фінансові ресурси в цих умовах набувають першорядне значення оскільки це єдиний вид ресурсів, що трансформується безпосередньо та з мінімальним тимчасовим лагом в будь який вид ресурсів.

ВИСНОВКИ

За кількістю працюючих на підприємстві та за оборотами воно відноситься до числа малих. Чисельність працюючих протягом року коливається на рівні 10-11 чол. З них 3 - адміністративний персонал, 6 продавців, 1 водій та один працівник господарського відділу.

«МП Лотос» знаходиться на загальній системі оподаткування, воно є платником податку на додану вартість і сплачує податок на прибуток від своєї діяльності.

Асортиментний ряд продукції, яку реалізує підприємство складається з продовольчих та непродовольчих товарів та побутової хімії. Найбільшу частку в виручці від реалізації складає пиво, хлібно-булочна продукція та ковбасні вироби.

Аналіз фінансового стану МП «Лотос» було проведено за наступною методикою:

1. було вивчено баланс підприємства, проведено його горизонтальний та вертикальний аналіз;
2. досліджено звіт про фінансові результати підприємства, динаміку зміни доходів та витрат;
3. проведено експрес-аналіз діяльності підприємства.

Активи підприємства протягом всієї діяльності підприємства мали здатність до збільшення. Це було пов'язано із постійним накопиченням капіталу за рахунок отриманих прибутків. Проте із збільшенням вартості основних засобів в 2011 році, темп приросту активів підприємства зменшився. Це відбувається за рахунок поступового зменшення вартості основних фондів за рахунок їх перенесення до собівартості шляхом амортизаційних відрахувань. Отже, в 2011 році темп приросту активів склав -0,19%, хоча попереднього року даний показник становив 2,12%.

Аналіз темпу приросту власного капіталу свідчить про його стрімке збільшення в 2011 році (темп приросту склав 39,56%). Виручка від реалізації також має зростаючу тенденцію. Темп приросту даного показника в 2011 році склав 11,56%.

Для здійснення будь-якого виробничого процесу, крім самої праці як доцільної діяльності людей, необхідні предмети праці, тобто матеріально-технічні ресурси та засоби праці. Сукупність засобів праці, якими розпоряджається підприємство, складає його активи. Активи підприємства – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних матеріальних цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку. Для характеристики стану, а також для полегшення управління активи підприємства класифікують за багатьма ознаками, а саме: за формою функціонування, за характером участі в господарському процесі і швидкості обертання, за характером обслуговування видів діяльності, за характером фінансових джерел формування, за характером володіння, ступенем ліквідності.

Необоротні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що багаторазово беруть участь у процесі операційного циклу та переносять частинами свою вартість на вартість виготовленої продукції (реалізованих товарів, робіт, послуг). Необоротні (або фіксовані) активи менш ліквідні, ніж оборотні (поточні), призначені для використання протягом тривалого періоду часу. Від ефективного управління та правильного ефективного використання цих складових необоротних активів підприємства залежить обсяг його діяльності, та результати діяльності. В роботі надано характеристику необоротних активів та їх складових, їх класифікацію та зміст.

Визначено методичні підходи до оцінки стану та ефективності їх використання. На мою думку, розглянутий аналіз складу, динаміки та стану, ефективності використання необоротних активів та запропоновані способи підвищення ефективності їх використання дадуть можливість забезпечити

умови своєчасного відновлення і підвищення ефективності використання необоротних активів, а також уникнути фінансових труднощів в діяльності підприємства, а навпаки їх покращити та отримати більші прибутки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. №996-XIV із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 11.05.2000 р. №1707-III, від 08.06.2000 р. №1829-II.

2. Александрова М. М., Виговська Н. Г., Кірейцев Г. Г., Петрук О. М., Маслова С. О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. / Г.Г. Кірейцева (ред.). — 2.вид., перероб. та доп. — К.: ЦУЛ, 2002. — 268 с.

3. Бандурка О.М., Коробов М.Я. Фінансова діяльність підприємства: Підруч. для студ. вищ. навч. закл., що навч. за освітньо-проф. програмою спеціаліста зі спец."Фінанси", "Банківська справа": "Облік і аудит". — 2.вид., перероб. і доп. — К.: Либідь, 2005. — 384 с.

4. Барнич Ю.О. Бізнес-план виробничої підприємницької діяльності: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т". Видавничо-поліграфічний факультет. — К.: ВАТ "УкрНДІСВД", 2002. — 120 с.

5. Біла О.Г., Галик Л.М., Дрівко М.М. Фінанси організацій і підприємств: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни студ. спец. 6.050104 "Фінанси", 6.050105 "Банківська справа", 6.050106 "Облік і аудит" / Центральна спілка споживчих товариств України; Львівська комерційна академія. — Л.: Видавництво ЛКА, 2002. — 112 с.

6. Бутинець Ф.Ф., Мних Є.В., Олійник О.В. Економічний аналіз: Практикум: Навчальний посіб. для студ. спец. 7.050106 "Облік і аудит", 7.050201 "Менеджмент організацій" — Житомир: ТОВ "Рута", 2000. — 416 с.

7. Бутинець Ф.Ф. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік Ж: ПП „Рута”, 2000. — 221 с.

8. Бутинець Ф. Ф. та ін. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. Підручник студентів вищих навчальних закладів спеціальності „Облік і аудит”. Житомир: ПП „Рута”, 2002. – 544 с.

9. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. - К.: Вища школа, 1994. -364 с.

10. Бондаренко Н. О., Понікаров В. Д., Попова С. М. Аудит суб'єктів підприємницької діяльності: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 300 с.

11. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник для студентів вузів спеціальності 7.050201 "Менеджмент організацій" та 7.050107 "Економіка підприємства" / Т. А. Бутинець, Л. В. Чижевська, С. Л. Береза; За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. - Житомир: ЖПТ, 2000.-672 с.

12. Белуха Н.Т. Аудит : Учебник. – К.: „Знання”, КОО, 2000. – 769 с.

13. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами. - К., 1996. – 412 с.

14. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. - К.: Ника-Центр, Эльга, 2003.

15. Бланк И. А. Управление прибылью. - К.: Ника-Центр, Эльга, 1999.

16. Брігхем Е. Ф. Основи фінансового менеджменту. - К., 1997.

17. Голов С. Ф., В. М. Костюченко. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник. - К.: Лібра, 2001. - 840 с.

18. Голов С.Ф., Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік. - К.: ТОВ «Автоінтерсервіс», 2001. - 544 с.

19. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку // За ред. проф. Кужельного М. В. К.: Видавництво „А.С.К.”, 2004. – 247с.

20. Должанський М.І., Должанський А.М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. - Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2003. - 494 с.
21. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація. - К.: Т-во "Знання", НОО, 2001. -402 с.
22. Завгородній В.П., Савченко В.Я. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в умовах ринку.-К..ДІ-КСІ, 1997.-832 с.
23. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навчальний посібник. - Київ: Знання, 2004. - 348 с.
24. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.05.0106 "Облік і аудит" Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, Т.В. Давидюк, Т.В. Шахрайчук; За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. - 2-е вид., перероб. і доп. -Житомир: ПП "Рута", 2002. - 544 с.
25. Коблянська О.І. Фінансовий облік : Навч.посіб. – К.: Знання , 2004 – 473 с.
26. Ковалева А. М. Финансы в управлении предприятием. - М.: Финансы и статистика, 1995. – 312 с.
27. Крутик О. Б. Основы финансовой деятельности предприятия. - СПб, 2003.
28. Кондраков Н. П. Бухгалтерський облік К, 1998. – 274 с.
29. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. - 460 с.
30. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах Х , 2008. – 479 с.
31. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах. Навчальний посібник. - Хмельницький, 2008. - 631 с.
32. Кулаковська Л. П., Шча Ю. В., Організація і методика аудиту: Навч. посіб. - 3-є вид. - К.: Каравела, 2008. - 560 с.

33. Кулаковська Л. П. Аудит: Навчальний посібник. - К.: С-ПРОД, 2000. - 320 с.
34. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 576 с.
35. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. - Київ: Вид-во "Центр навчальної літератури", 2004. - 528 с.
36. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті. Навчальний посібник для студентів спец. 7.050106 «Облік і аудит». / За ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця, к.е.н., доц. М.М.Шигун. –Житомир: ЖДТУ, 2004. – 352 с.
37. Сопко В.В. Бухгалтерський облік : Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2000.- 186 с.
38. Усач Б. Ф. Аудит : Навч.посіб. – К : „Знання - Прес”, 2003. – 117с.
39. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України К: „А.С.К.”, 2000. – 546 с.
40. Чебанова Н. В.,Василенко Ю.А. Бухгалтерський фінансовий облік К : Видавничий центр „Академія”, 2002. – 537с.
41. Пушкарева В. М. История финансовой мысли и политики налогов. - М.: Инфра, 1996. – 267 с.
42. Павлова Л. Н. Финансы предприятия. - М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 318 с.
43. Родионова В. М., Федотова М. А. Финансовая устойчивость предприятий в условиях инфляции. - М.: Перспектива, 1995. – 277 с.
44. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Учеб. пособие. - Минск; М.: ИП "Экоперспектива", 1998. – 314 с.
45. Хом'як Р. Л., Лемішовський В.І. Бухгалтерський облік в Україні Л: „Інтелект-Захід”, 2005. – 267с.
46. Томас П. Кармен, Альберт Р. Макмин. Анализ финансовых отчетов. - М.: Инфра-М, 1998. – 512 с.

47. Финансы / Под ред. В. М. Родионовой.-М.: Финансы и статистика, 1995. – 317 с.
48. Финансовый менеджмент / Авт. кол. под рук. Е. С. Стояновой. - М.: Перспектива, 1996. – 412 с.
49. Финансовый менеджмент / Под ред. акад. Г. Б. Поляка. - М.: Финансы, 1997. – 388 с.
50. Финансовый менеджмент / Под ред. д. э. н., проф., Н. Ф. Самсонова. - М.: Финансы, 1999. – 298 с.
51. Финансы предприятий: Тексты лекций / Под ред. А. Н. Поддерегина. - К., 1998. – 316 с.
52. Фінанси підприємств. Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. - К.: КНЕУ, 1998. – 412 с.
53. Финансы / Под ред. А. М. Ковалевой. - М.: Финансы и статистика, 1996. – 378 с.
54. Фінанси підприємств. Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. - К.: КНЕУ, 1999. – 316 с.
55. Финансы предприятий / Л. М. Павлова - М.: Финансы ЮНИТИ, 1998. – 504.
56. Фисенко М. А. Финансы предприятий. -Минск, 1995. – 312 с.
57. Холт Роберт. Основы финансового менеджмента. - М.: Дело, 1993. – 417 с.
58. Шеремет А. Д. Финансы предприятий. - М.: Финансы и статистика, 1997. – 389 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Аналіз показників ефективності діяльності МП «Лотос» за 2009-2011 рр.

№з\п	Коефіцієнт	Період			Абсолютне відхилення	
		2009	2010	2011	Лінійне	Базове
1.	Оборотність активів	0,22	0,23	0,27	0,0	0,0
2.	Середня тривалість одного обороту активів, днів	1618,33	1556,52	1345,25	-211,3	-273,1
3.	Оборотність ТМЦ	18,48	9,92	11,17	1,2	-7,3
4.	Середня тривалість одного обороту ТМЦ, днів	19,48	36,28	32,22	-4,1	12,7
5.	Середній термін оплати кредиторської заборгованості	14996,9	7149,3	1851,6	-5297,6	-13145,3
6.	Рентабельність активів	0,05	0,05	0,06	0,0	0,0
7.	Рентабельність власного капіталу	0,08	0,08	0,06	0,0	0,0
8.	Рентабельність продукції	0,27	0,28	0,26	0,0	0,0

Додаток Б

Характеристика позичкового капіталу підприємства

Параметри	Класифікація
Строковість	короткостроковий позичковий капітал (до 12 місяців) довгостроковий позичковий капітал (понад рік)
Капіталодавець	банки та інші фінансово-кредитні інститути постачальники та клієнти власники персонал державна
Умови одержання	згідно з кредитним чи іншим договором за відсутності договору
Цілі використання	здійснення інвестицій поповнення оборотних активів
Форми залучення	грошові кошти: - національна валюта; - іноземна валюта; - валютний фіксинг - товарна форма
Забезпечення	- забезпечені заставою (майном, майновими правами, цінними паперами) - гарантовані (банками, фінансами чи майном третьої особи) - з іншим забезпеченням (поручительство, свідоцтво страхової організації) - незабезпечені
Плата за	виплата процентів:

користування капіталом	<ul style="list-style-type: none">- фіксована процентна ставка;- плаваюча процентна ставка- без процентів
Порядок погашення	<ul style="list-style-type: none">- одноразовий платіж- багаторазові платежі- з регресією платежів- у заздалегідь визначений термін чи без такого